

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี. ชุมนุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาควัฒน์ที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ใน ร.5. ปีมะโรง พ.ศ. 2411-ปีระกา พ.ศ. 2416. กรุงเทพมหานคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2517.
- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี. จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ใน ร.7 ภาควัฒน์. วันที่ 26 พ.ย. 2468 - 31 ธ.ค. 2471. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวัชรินทร์การพิมพ์, 2537.
- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี. จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ใน ร.7 ภาควัฒน์. วันที่ 1 ม.ค. 2471 - 21 ต.ค. 2475. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวัชรินทร์การพิมพ์, 2537.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์. การศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดขนอน. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ, 8-9 กรกฎาคม 2537. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, 2537.
- ดำรงศ ปิ่นทอง. หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์. ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พนม ชูณหเสวี. สิงห์บุรีการพิมพ์, 2536.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ตำนานละครอิเหนา. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2507.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. "เรื่องหนังที่เล่นในงานมหรสพ". ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2504.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ร. 4 เล่ม 2. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.
- บุปผา ดีสุข, (อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดขนอน), โรงเรียนวัดขนอนกับการอนุรักษ์หนังใหญ่. นิตยสารการหนังใหญ่วัดขนอน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง, 2534.
- ประพันธ์ สุคนธชาติ. พระพิราพ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2522.
- ประยูร สิทธิพันธ์. ราชสำนักไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ล้อมเม้งเซ็ง, 2505.
- ประยูร พิศนาคะ. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ. กรุงเทพมหานคร : ป.พิศนาคะการพิมพ์, 2515.

- ปาริสุทธิ์ สาริกะวณิช, สุชาติ เลิศคชาธาร. "มหรสพหน้าไฟและการละเล่นในงานพระบรมศพ พระพุทธเจ้า", จากจิตรกรรมฝาผนังวัดไพโรอารีรักษ์. เมืองโบราณ. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2541.
- ผะอบ ไปชะกฤษณะ. วรรณกรรมประกอบการเล่นหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี. รายงาน การวิจัยโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2520.
- พนรัตน์, สมเด็จพระ, วัดพระเชตุพน. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. พระนคร : สำนักพิมพ์ คลังวิทยา, 2505.
- พัน จันทนุมาศ (เจิม). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2506.
- มกุฎกษัตริยารามราชวรวิหาร, วัด. ประวัติวัดมกุฎกษัตริยารามราชวรวิหาร. พระนคร : โรงพิมพ์ การศาสนา กรมศาสนา, 2511.
- มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2502.
- มนตรี ตราโมท. โสมส่องแสงชีวิตดนตรีไทยของ มนต์รี ตราโมท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือน แก้วการพิมพ์, 2527.
- วอลเตอร์ เอฟ. เวลา แต่ง, นิจ ทองโสภิต แปล. แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพมหานคร : สำนัก พิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2514.
- ศิลปากร, กรม. "กฎมณเฑียรบาล". กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2521.
- ศิลปากร, กรม. "ธนิต อยู่โพธิ์". โขน. พระนคร : กรมศิลปากร, 2511.
- ศิลปากร, กรม. "ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 82". เรื่อง พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับ บริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2537.
- ศิลปากร, กรม. "หนังใหญ่." รวมงานนิพนธ์ของ อาคม สหายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2525.
- ศิลปากร, กรม. "หนังใหญ่." ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่ม 7 นาฏดุริยางคศิลป์ไทย กรุงรัตนโกสินทร์ 2525. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2527.
- ศิลปากร, กรม. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : สำนัก พิมพ์คลังวิทยา, 2505.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนสิงห์บุรี. ศิลปะบนผืนหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์. กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, 2540.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนสิงห์บุรี. เอกสารโครงการวัฒนธรรม ปิงปองประมาณ 2537.

ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, วาที ทรัพย์สิน. "การทำรูปหนังใหญ่". เอกสารประกอบ

นิทรรศการหนังใหญ่วัดขนอน 8-30 มิถุนายน 2534. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
พริ้นติ้ง กรัฟ จำกัด, 2534.

สง่า จัมลิ้ม. "แลหลังหนังใหญ่." นิทรรศการหนังใหญ่วัดขนอน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
พริ้นติ้ง, 2534.

สมทรง กฤตมโนรอด. "รำ โทนการละเล่นของไทย สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2." วารสารศิลป- วัฒนธรรม. ฉบับที่ 6 เดือนเมษายน ปีที่ 14, 2536.

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตน-
ศาสดาราม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สุนทรฟิล์ม จำกัด, บริษัท รุ่งศิลป์การ
พิมพ์ (1977) จำกัด, 2538.

สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมหม้ายรับสั่ง ภาคที่ 1 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลงดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพมหานคร : ๒.ดิชน, 2532.

สุจิตรา มาถาวร. หนังใหญ่และหนังตะลุง. กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2541.

สุภิตร อนุศาสน์. "บทความทางวิชาการเรื่อง หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์." วารสารศิลปกรรมศาสตร์.
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
มกราคม-มิถุนายน, 2538.

สุภิตร อนุศาสน์. หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์. ลพบุรี : หัตถโกศลการพิมพ์, 2528.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. "หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 38
(วันอาทิตย์ที่ 18 มีนาคม 2522).

สุวรรณี อุดมผล. วรรณกรรมการแสดงของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง, ม.ป.ป.
แสง มนวิฑูร. ตำรานาฏยศาสตร์. แปลจากคัมภีร์ นาฏยศาสตร์ ของ ภรตมุนี. กรุงเทพมหานคร
: กรมศิลปากร, 2511.

"หนังใหญ่ชุดพระนครไหว." เมืองโบราณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2526.

อ.ประมวณวิทย์ (นามแฝง). ในราชสำนักพระนารายณ์. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2505.

สัมภาษณ์

ขจิต นาวิระ, เลขานุการศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน
2542.

จาดุรงค์ มนตรีศาสตร์, อาจารย์ 2 ระดับ 7 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2543.

ฉะอ้อน ศุภนคร, หัวหน้าคณะหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 8, 15 มกราคม 2543.

ดำรงค์ ปิ่นทอง, เลขานุการศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2542.

ประเมษฐ์ บุญยะชัย, อาจารย์ 3 ระดับ 8 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2542, 24 กุมภาพันธ์ 2543.

เปี่ยม ศุภนคร, ศิลปินผู้สร้าง ผู้แสดง ถ่ายทอดวิธีการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 27, 30 พฤษภาคม, 2 มิถุนายน, 3 พฤศจิกายน 2542.

พื่อน จำนงนาถ, ผู้ออกหนังหรือผู้จัดและคัดเลือกตัวหนังของวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2542.

วีระ มีเหมื่อน, ผู้เชี่ยวชาญการพากย์โขน-หนังใหญ่, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2542.

สัมพิมพ์ ดิษฐวิเศษ, ศิลปินผู้เชี่ยวชาญการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2543.

อมรา กล้าเจริญ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษา สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2542.

แหล่งที่มาของภาพการแสดง

บันทึกภาพจากการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ แห่งประเทศไทย วันที่ 21 มกราคม 2542,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2542,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) วันที่ 19-20, 28 มกราคม 2543

แสดงแบบภาพถ่ายโดย

1. นายเปี่ยม ศุภนคร	}	แสดงแบบ	เชิดหนังเพลงเสมอ
			เชิดหนังง่าตรวจพล
			เชิดหนังเดี่ยว
2. นายสุดเขต โอให้	}	แสดงแบบ	เชิดหนังเขนหรือหนังสุมพล
3. นายวารินทร์ เชิดฉาย			เชิดหนังจับ เชิดหนังตีลัง

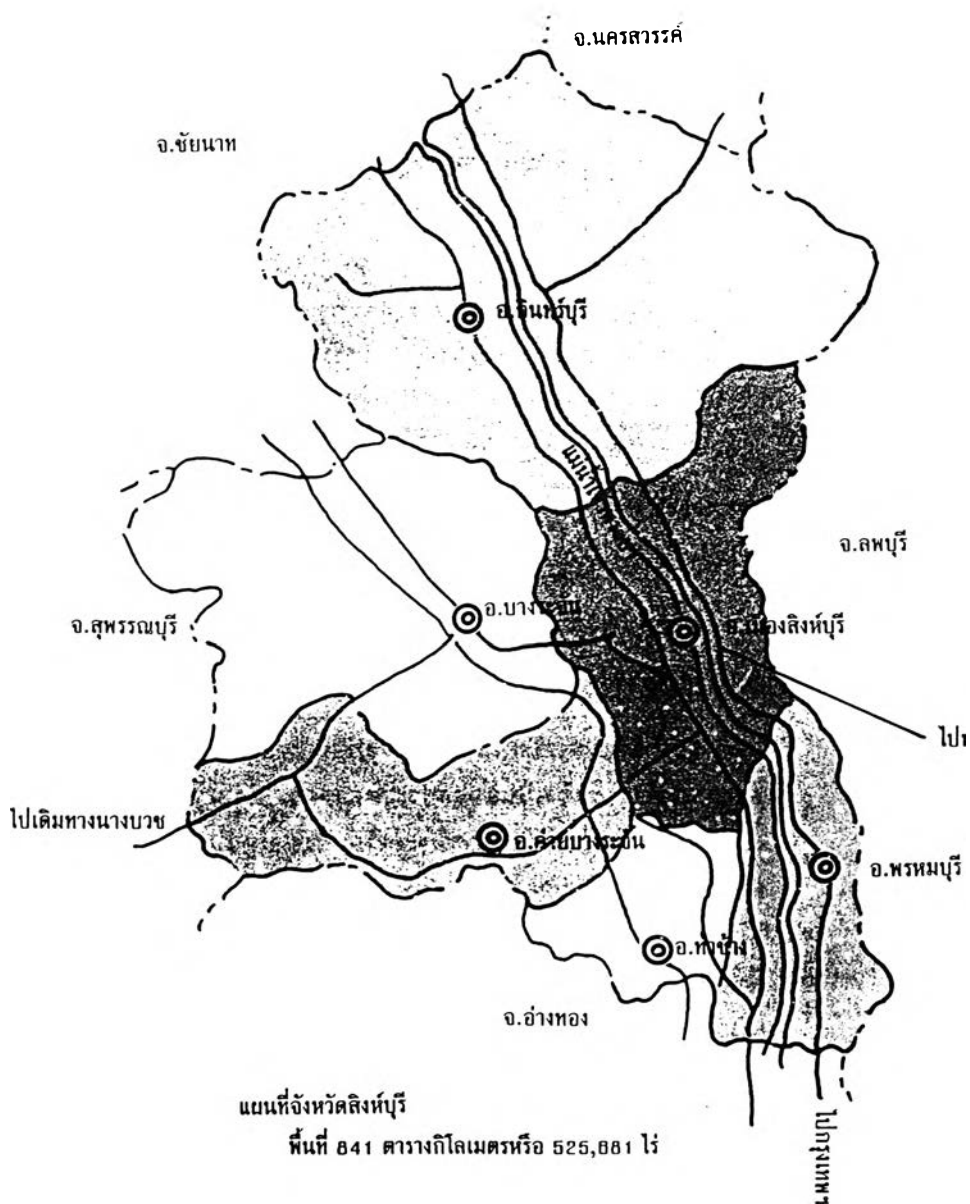
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนที่จังหวัดสิงห์บุรี และ ประวัติวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

โดย สุภิตร อนุศาสน์

แผนที่จังหวัดสิงห์บุรี

ประวัติวัดสว่างอารมณ์

วัดสว่างอารมณ์หรือที่เรียกกันแต่เดิมว่า วัดบางมอญ ตั้งอยู่ที่ตำบลตันโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี บริเวณวัดด้านทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา จากการสัมภาษณ์ ร.ต.ต.ทองหล่อ ศุภนคร นายสนุ่น อันเขียว และนายชิต เทียมทอง ทำให้ทราบว่าคนที่คนทั่วไปเรียกชื่อวัดสว่างอารมณ์ว่า วัดบางมอญนั้น เพราะเรียกชื่อตามชื่อหมู่บ้านตำบลตันโพธิ์ แต่เดิมเรียกกันว่าบ้านบางมอญ เนื่องจากบริเวณนี้เคยมีชาวมอญนำสินค้ามาขาย โดยล่องเรือมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อมาถึงจังหวัดสิงห์บุรีได้มาจอดเรือพักกันที่นี้ คนทั่วไปจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบางมอญ และที่น่าสังเกตว่าหมู่บ้านนี้ไม่มีชาวมอญมาตั้งหลักแหล่งอยู่เลย

แต่เดิมที่บ้านบางมอญยังไม่มีวัด เมื่อชาวบ้านจะทำบุญหรือบวชลูกหลาน จึงต้องไปทำที่วัดพระนอนจักรสีห์ และต้องใช้เวลาประมาณครึ่งวัน ทำให้ไม่สะดวกเท่าที่ควร ดังนั้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2418 พระภิกษุเรือง ซึ่งเป็นรองเจ้าอาวาสวัดพระนอนจักรสีห์ และเป็นชาวบางมอญจึงได้มาสร้างวัดขึ้นที่นี้และตั้งชื่อวัดนี้ว่า วัดสว่างอารมณ์ หลวงพ่อเรือง จึงเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดนี้

หลวงพ่อเรืองเป็นพระที่มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธามาก เมื่อท่านชราภาพชาวบ้านจึงขออนุญาตหล่อรูปเหมือนของท่านไว้สักการบูชา ผู้หล่อรูปเหมือนของหลวงพ่อเรือง คือ นายเล็ก วินิจ ช่างพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี และจากข้อความที่จารึกไว้ที่รูปหล่อที่ว่า "รูปหล่อสร้างเมื่อปีจอ ศก 129 ม.ล.ผู้ใหญ่ฉัตร นางน่วม ขุนบางมอญกิจประมวญ (นวม ศุภนคร) เป็นผู้จัดการหล่อรูปไว้" ทำให้ทราบว่า การหล่อรูปเหมือนของหลวงพ่อเรือง หล่อเมื่อพ.ศ.2454 โดยมีผู้ใหญ่ฉัตร นางน่วม และขุนบางมอญกิจประมวญเป็นผู้จัดการ หลวงพ่อเรืองได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสิงหนุณี และเป็นเจ้าคณะจังหวัดรูปแรกของจังหวัดสิงห์บุรี ท่านมรณภาพราว พ.ศ.2455

แม้ว่าหลวงพ่อเรืองจะมรณภาพไปหลายปีแล้ว แต่ชาวบ้านตำบลตันโพธิ์ ก็ยังความเคารพนับถือท่าน มีผู้มานมัสการและอธิษฐานขอให้ท่านช่วยเหลือน้ำได้ขาด เมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการก็จะนำของมาถวายท่าน ของถวายที่นิยมกันคือหัวหมู

ศาสนสถาน ที่สร้างในช่วงที่หลวงพ่อเรืองเป็นเจ้าอาวาส ที่สืบทอดมาจนปัจจุบันคือ

1. พระอุโบสถ (หลังเก่า)
2. วิหารเล็ก
3. มณฑป

หลังจากที่หลวงพ่อมรณภาพ ก็มีเจ้าอาวาสดูแล และพัฒนาวัดสืบมา จากการสอบถามผู้เฒ่าตำบลตันโพธิ์ เกี่ยวกับทำเนียบเจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ พบว่าข้อมูลไม่ตรงกันจึงใคร่หาข้อมูลดังกล่าวมาเผยแพร่ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปดังนี้

นายปี ศุภนคร ให้ข้อมูลว่า เจ้าอาวาสของวัดสว่างอารมณ์ ตั้งแต่แรกถึงปัจจุบันมี 8 รูป คือ

1. พระครูสิงหนณี (เรื่อง)
2. ท่านอาจารย์ทอง
3. ท่านอาจารย์ฟุ้ง
4. หลวงพ่อสุด
5. ท่านอาจารย์ปทุม
6. ท่านอาจารย์เพิ่ม
7. ท่านอาจารย์เยี่ยม
8. พระประโชติ อุตถกกาโม

นายทองอยู่ วินิจ ให้ข้อมูลว่า เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ ตั้งแต่แรกถึงปัจจุบันมี 10 รูป คือ

1. พระครูสิงหนณี (เรื่อง)
2. พระอาจารย์มา
3. พระอาจารย์จอง และพระอาจารย์เจิม
4. ท่านอธิการทอง
5. ท่านอธิการฟุ้ง
6. พระอธิการสุด
7. พระอธิการปทุม
8. พระอธิการเพิ่ม
9. พระครูเยี่ยม ปรโม
10. พระประโชติ อุตถกกาโม

ปัจจุบันวัดสว่างอารมณ์เป็นวัดมหานิกาย มีเนื้อที่ 25 ไร่ 1 งาน 88 ตารางวา มีพระประโชติ อุตถกกาโม เป็นเจ้าอาวาส มีพระภิกษุจำพรรษา ประมาณ 7-8 รูป (ไม่นับช่วงเข้าพรรษา) ศาสนสถานของวัดได้แก่

1. พระอุโบสถ	1 หลัง
2. ศาลาการเปรียญ	1 หลัง
3. กุฏิ	10 หลัง
4. มณฑป	1 หลัง
5. เจดีย์	2 องค์
6. รูปหล่อพระครูสิงหนณี	

2. ประวัติการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์

ผู้เชิดหนัง จากการสัมภาษณ์ นายปี ศุภนคร ทราบว่าตัวหนังใหญ่ส่วนหนึ่งของวัดสว่างอารมณ์ได้มาจากครูเปีย เจ้าของหนังใหญ่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บางส่วนซื้อมาจากวัดตึก (อยู่ตรงข้ามกับวัดสว่างอารมณ์) ครูเปีย นำตัวหนังมาถวายหลวงพ่อเรืองและฝึกหัดการขีดและการพากย์หนังให้ชาวบ้านบางมอญด้วย ผู้ที่มาฝึกหัดขีดและพากย์หนังจากครูเปียที่มีชื่อเสียงสามารถถ่ายทอดความรู้การขีดและการพากย์หนังแก่บุตรหลานสืบมา คือ นายนวม ศุภนคร อดีตกำนันตำบลตันโพธิ์ ตำบลกุฎ ศุภนคร ซึ่งต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็นขุนบางมอญกิจประมวญ

กำนันนวม ศุภนคร หรือขุนบางมอญกิจประมวญ เกิดเมื่อพ.ศ. 2419 เมื่อเจริญวัย ได้ศึกษาเล่าเรียนกับหลวงพ่อเรือง จนอ่านออกเขียนได้ นายปี ศุภนคร ได้เล่าถึงกำนันนวมซึ่งเป็นพ่อว่า "...เป็นคนฉลาด มีความจำดี เป็นคนคิดเลขเก่ง ชอบช่วยเหลือคน ทางราชการจึงแต่งตั้งให้เป็นกำนันบ้านบางมอญ และพ่อยังได้ความสามารถสร้างพลับพลารับเสด็จกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ครั้งที่ท่านเสด็จเสียบแม่น้ำเจ้าพระยา ครั้งนั้นน้ำไหลเชี่ยวมากการสร้างพลับพลารับเสด็จมีอุปสรรค ไม่มีใครสร้างได้ จนใกล้เวลาที่จะเสด็จ พ่อรับอาสาทำและสามารถทำเสร็จทันเวลาพอดี จึงทำให้พ่อได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบางมอญกิจประมวญ"

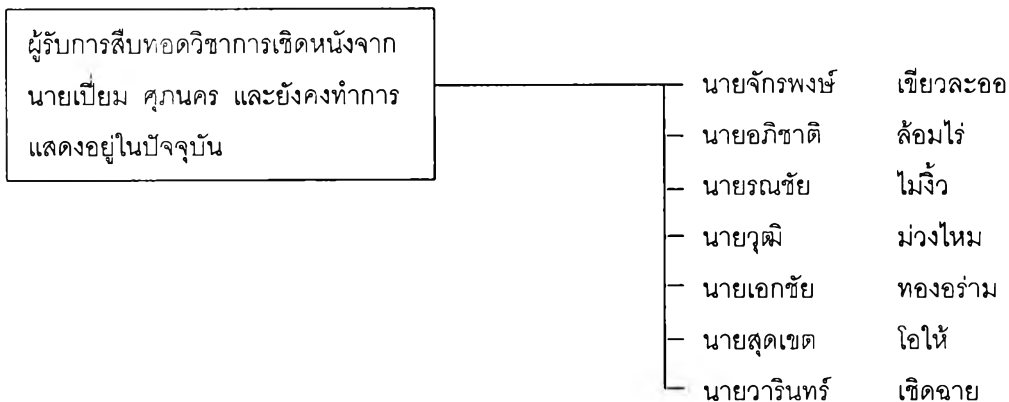
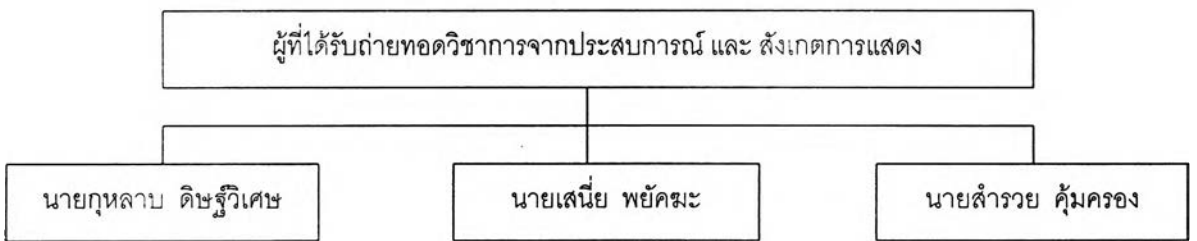
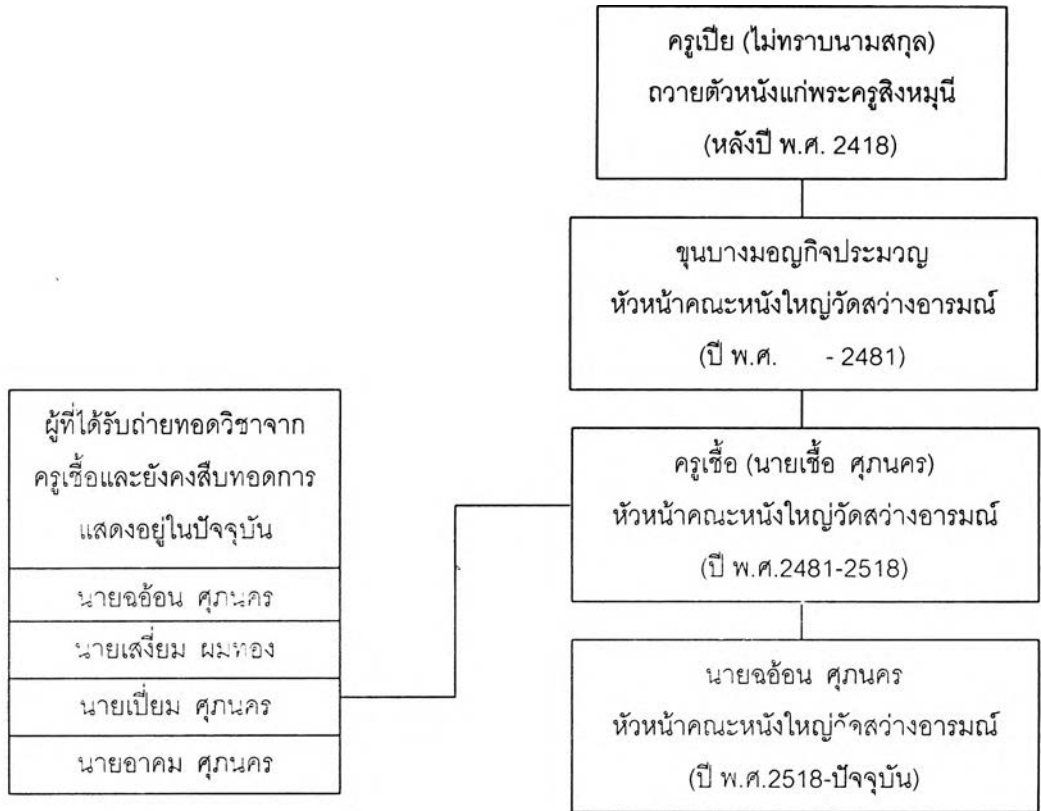
ขุนบางมอญกิจประมวญ มีภรรยาชื่อ นางแข ศุภนคร มีบุตรธิดารวม 9 คน คือ

1. นายเชื้อ ศุภนคร (ถึงแก่กรรม)
2. นายปี ศุภนคร
3. นายพร้อม ศุภนคร (ถึงแก่กรรม)
4. นายเอิบ ศุภนคร (ถึงแก่กรรม)
5. นายอาบ ศุภนคร (ถึงแก่กรรม)
6. นางแอบ โกฏเอี่ยม
7. นางส้มลิ้ม จ่านงนาถ (ถึงแก่กรรม)
8. นางเลี่ยม โกฏเอี่ยม
9. มหาเชื้อ ศุภนคร

บุตรชายของขุนบางมอญ โดยเฉพาะบุตร 5 คนแรก เชิดหนังได้ทุกคน เมื่อขุนบางมอญนำหนังใหญ่ไปแสดงที่ใด ก็จะมีบุตร 5 คนไปร่วมแสดงด้วยทุกครั้ง

ขุนบางมอญกิจประมวญ ถึงแก่กรรมใน พ.ศ.2481 หลังจากนั้น นายเชื้อ ศุภนคร ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า "ครูเชื้อ" บุตรชายคนโตก็รับช่วงการจัดการแสดง การฝึกฝนผู้แสดงสืบมา

ลำดับการสืบทอดหนึ่งใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

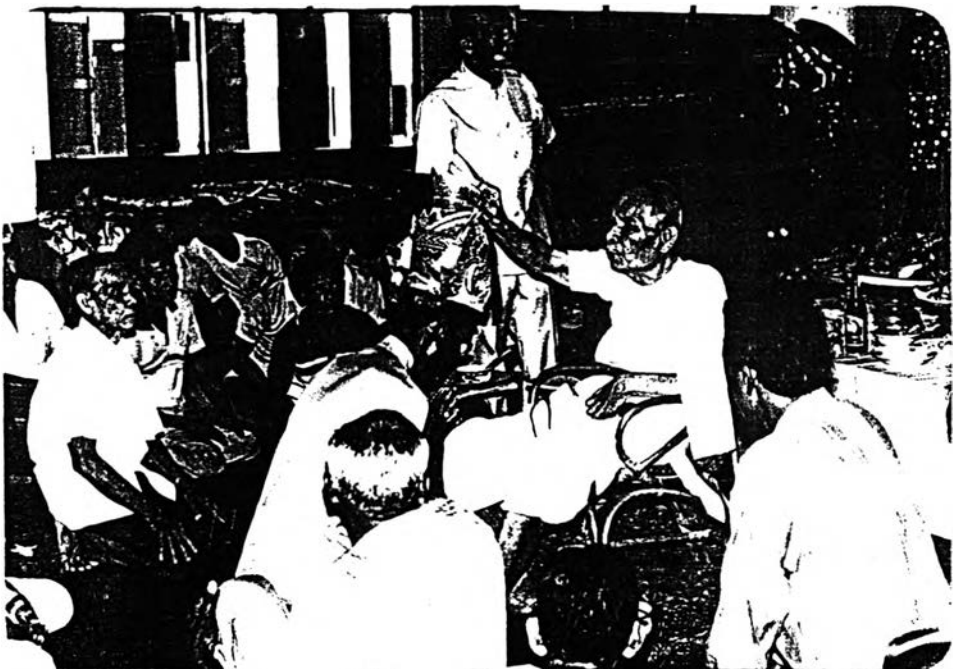
ภาพ พระครูสิงหนฺณี (หลวงพ่อเรือง)
เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ภาพ นายนวม ศุภนคร
(ขุนบางมอญกิจประมวญ) อดีตหัวหน้าคณะหนึ่งใหญ่ วัดสว่างอารมณ์

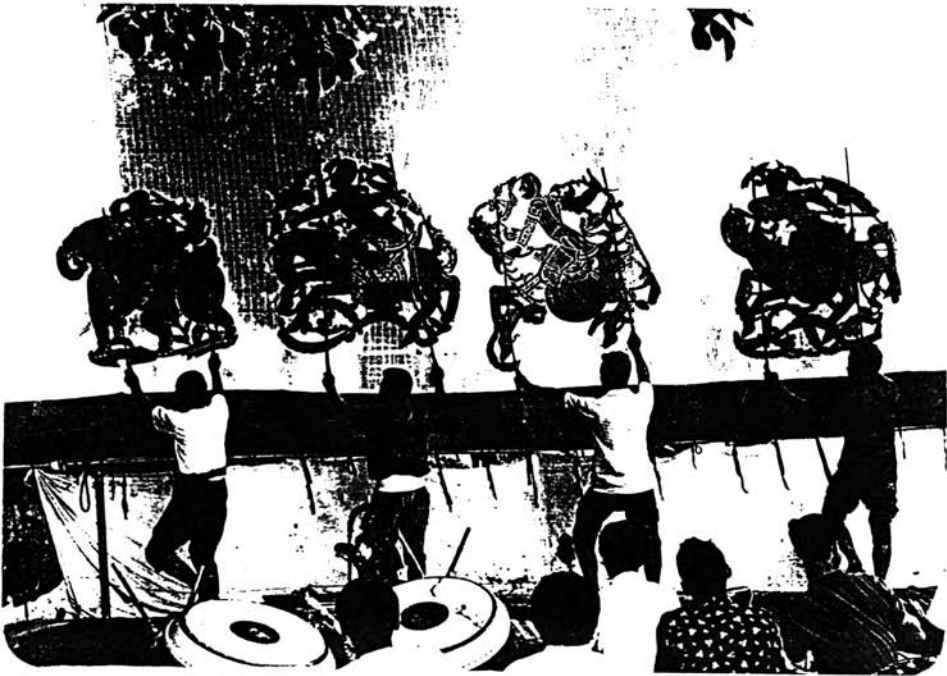
ภาพพิธีไหว้ครูฉบับใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ประจำปี 2531

ภาพครูไป (ไม่ทราบนามสกุล) ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู-ครอบครู ประจำปี 2531
ให้กับกลุ่มศิลปินผู้แสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ภาพการประกอบพิธีเบิกหน้าพระไหว้ครูแสดงหนังใหญ่ในงานพิธีไหว้ครูประจำปี 2531

ภาพการแสดงหนังใหญ่ (เชิดหนังเขนฝ้ายยักษ์) ในงานพิธีไหว้ครูประจำปี 2531
หมายเหตุ ฉื้อเพื่อภาพถ่ายโดย พระวัดสว่างอารมณ์ และนายจ้อน ศุภนคร

ภาพ นายฉؤون ศุภนคร หัวหน้าคณะหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ คนปัจจุบัน กับโล่พระราชทาน
จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ภาคผนวก ข

ลำนำหนังสือใหญ่วัดสว่างอารมณ์

โดย นายพล ศุภนคร

ใบบางมอญตอนนี่ช่างมีสุข
 แดมยังมีหนังสือใหญ่สมัยโบราณ
 คนหัดคนแรกที่รู้คือปุณวม
 หัดแบบปุ๋ยาดายาย
 แต่เดิมเริ่มมาจากอยุธยา
 มาเรืออะไรผมไม่กล้าเล่า
 ถ้าใครรู้ประวัติที่ชัดแจ้ง
 เล่าได้เล่าดีมีรางวัล
 หนังสือของเราสี่สวยสด
 ทั้งคนเข็ดล้นแต่ครูแลดูดี
 เสียแต่แก่ชราลงไปหน่อย
 สังเกตเล่นงานที่ไกลไกล
 เห็นควรหัดเด็กรุ่นหลังนั้นขึ้นมา
 หัดลูกหัดหลานบ้านบางมอญ
 หัดให้รู้หลักวิชาการ
 พวกรู้หน่อยพลอยพูดมากปากมันคัน
 อย่ามัวห่วงหวงวิชา
 ให้ลูกหลานแลเห็นซึ่งความดี
 อันเด่นเขนนั่นเฝ้าให้นายสด
 ประทีปบอกองค์ตมุนานันตองกู
 ส่วนพี่เฝ้าก็ไมยอมหยุดยั้ง
 ฝ่ายนายจำปาไล่เด็กน้อยถอยออกไป
 สัมพิมพ์เข็ดพระรามเดินรด
 สองทัพยักษ์มนุษย์เต็มอัตรากา
 แต่เดิมเริ่มมันมาจากเจ้ากรุงลงกา
 พระรามตามมาเข้าราวี่
 แต่ได้เวลานี้ก็ตกตึก
 จะกลับบ้านยังสิงห์บุรี

เพาะปลูกทำกินเป็นถิ่นฐาน
 ลูกหลานหัดกันมานาน่าชื่นใจ
 แกรวบรวมลูกหลานกันหัดไว้
 นำภูมิใจหนังสือใหญ่ในวัดเรา
 สมัยก่อนเรียกว่าเมืองกรุงเก่า
 เรื่องเก่าอภัยเกิดเกิดไม่ทัน
 โปรดไปชี้แจงกับพระท่าน
 พันสองพันคงได้กระไรมี
 ทั้งพระรามองค์ตมุนกระบี่
 ท่วงที่ท่วงท่านาพอใจ
 ยกแข่งยกขาไม่ค่อยจะไหว
 เทบสิ้นชีพตักษัยไปตามกัน
 ที่ท่านแก่ชราพักไว้ก่อน
 หัดสอนหัดเดินให้เล่นกัน
 ให้ลูกหลานแลเห็นเป็นสำคัญ
 ก็ช่างมันเราไม่ยุ่งมั่งแต่ดี
 ไม่ช้าจะมรณาไปเป็นผี
 ถึงวันเดือนปีประทับใจจัดไหว้ครู
 พระรามองค์ตมัมพิมพ์ยืมเข้าสู่
 กำนันอ่อนยืนดูอยู่พอใจ
 ช่วยเขาเรียงหนังสือเสียยกใหญ่
 เดี่ยวทัพใหญ่ของยักษ์จะยกมา
 เปี่ยมเข็ดหนังสือเข้าขวางหน้า
 สำรวยเจรจาในทันที
 เดินพาสีดานันพานี่
 ชิงยอดนารีศรีภรรยา
 มีความรู้สึกง่วงแล้วพี่
 หากน้องพี่ถูกใจติดต่อมา

ภาคผนวก ค

บทพากย์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์*

โดย นายสำราญ ศุภนคร

เบิกหน้าพระ ทวยที่ 1

- ข้าไหว้พระเสร็จจะเรื่องฤทธา ทศกรมหาป็น เกล้าสำหรับพระธรณี
- ข้าไหว้พระบาทพระวอระนารดจักรี ท้วพื้นปถพี หาใครมาเปรียบปานปูน
- ชาวพ่อไพร่ฟ้านาขุน เร็งแลใครจะปูนพิพัทธาย่อมรักษา
- มีมเหสีคนหนึ่งเล่า เมื่อเข้าเฝ้ายอมเล่าลา เรื่องลือแต่ก่อนมา เสร็จแล้วจะไหว้ครูเรียน
- ครูข้าบ่ายหน้าจับเอาบังเหียน ล้วนแต่คงคาเรียน ก็จับระบำอยู่เป็นคง
- อุ้มครกยกสากวางลง ทำถีบศรโค้ง ปากก็คาบเอาถานเพลิงแดง
- เบื้องเท้าเธอเหยียบดาบ ปากก็คาบเอาโคมแวง มีดตรีกระบี่แทง พระแสงเอาใล้ออกเรียงราย
- บัดใจพระแสงให้ล้มตาย อาเภท กลับกลายก็กลายเป็นผลของท้าวไทย
- ยกบุญยอคุณ ทวิสัย พินพาทปางไฉน เสร็จแล้วจะไหว้เท้าลา
- ข้าจึงยกหัตถ์ขึ้นวันทา ข้าจึงให้ทาเอาหนังพระโคมาดัดแปลง
- จำหลักรูปพระรามมา เจ้าสีดาเข้าเฝ้าแ่ง พระลักษณผู้ส่งแรงจะเริ่มเล่นให้อุ่นวัน
- เบื้องซ้ายข้าไหว้ทศกัณท์ เบื้องขวาทรงธรร ข้าไหว้พระรามจักรี (ทวย)

ทวย 2

- ศรีศรีสิทธิเดโชชัย ขอพระเลิศไกร ประสิทธิพรมงคล
- ศรีศรีสวัสดิ์อำพล สุขเกษมสตามล เกิดสุขสวัสดิ์มีชัย
- ข้าไหว้พระพุทธรูปผู้สพสมัย โปรดสัตว์อสงชัย ใหลูถึงห้องพระนิพพาน
- ข้าไหว้พระอนรุทธผู้เริ่มการ โปง ป่า ทำ ถาน ทุกห้วยข้าเราะเสาะเขา
- ข้าไหว้เทพไทอยู่ในน้ำ ทุกเดือนถ้าลำเนาไหว้คุณครูเรา ครูผู้เฒ่าสฤติย์เสถียร
- ข้าขอเริ่มเรื่องนิยายรามเกียรติ์ สอนวาดฉลาดเขียน สอนเรียนฉลุเฉลา
- คนพากย์ก็เพราเพริด ทั้งคนเชิดก็เพริดเพรา ล้วนแต่คำครุเราย่อมสรรเสริญเยนยอ

* หมายเหตุ รูปแบบภาษาและการพิมพ์ตัวละครดจากหนังสือ ศิลปะบนผืนหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ ของ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนสิงห์บุรี

- ตัดไม้มาสีลำจะกระทำเป็นเสาจอ สีมุมแดงยอกกลางก็ตัดด้วยผ้าขาว
- จำหลักรูปพระอิศวร ลายดาวจักรรถขึ้นกลางหาว อาทิตย์ก็เลื่อนอยู่เห็นแสง
- รากโซดลงกาสำแดง อยุธยากล้ำแข็ง จะเล่นให้ท่านทั้งหลายดู
- ชัยศรีโขน ทวาลเบิกบานประตู่ ฆ้อง กลอง ตะโพน ครุจะเล่นให้สุขสำราญ
- หนั่งเราใช้ชั่วข้าสามานย์ เล่นมากก็ช้านาน บ่ห่อน จะมีใครโยโย
- ขอเกินสาระพัดเสนียดจัญไร ไว้แก่ผู้โยโย ดินหนังที่ตี บ่ มิงาม
- ขอคุณพระลักษณะ พระราม เทพเจ้าสถิตย์ทั่วทุกตัวหนัง (ทวย)

ทวย 3

- อมเล็กเบิกฟ้าดินดล อมศักดิ์สถิตย์ ฤทธิรณ รูปหนังจำหลักลักษณ์
- รุยักษิ์ล้วนแต่ยักษ์รักษา รูปลิงล้วนพาหุรี ประจำสำแดง
- สมุนโรงโหลงพลายร้ายแรง เดชะพระแม่มิ่งผลาญ พวกศัตรูหมู่มุฬาล
- ปล้นวังชิงขว้างกลางงาน ดินหนังจันทาน ให้ต้องอุบาทว์ชาติใจ
- ทหาระกำ ทำเสมือนอย่างลิงไพร มัดเอาตัวชั้วไป ได้เลิกบำหลายปรายตา
- ผู้ใดใจร้ายริษษา ให้ต้องราชอาญา เหมือนลิงทะเลโมนโลนราน
- ขอเชิญท่านดูหนังฟังความ ลูกเล่นเรื่องราม ขอให้สุขสวัสดิ์
- นายได้เร่งใส่อัคคี ดุสองภูมิ จำลำแดง แผลงศักดา (ทวย)

ภาคจับลิง

- สามตระจบแล้วโดยแสดง จะเริ่มเรื่องพระแม่มิ่ง ให้ยุยงส่งกลอง
- จะเริ่มเรื่อง นรทั้งสอง ผู้เข็ดล้าพอง ก็โม่ปะปะระระตี
- ลิงดำพลาดปลั่งเสี้ยที ลิงขาวตัวดี ก็จับเอาลิงดำพลัน
- เอาหางต่างเชือกเถาวัลย์ ผูกมัดมัดกระสันให้มันพอดรีงตัวไว้
- ได้แล้วถูกฆ่าพาไป ก็พบประสบฤาษี

ภาคจับลิง

● เลาะลัดตัดมาในพงาเวศ ๗	ผิดสังเกตนันอากาศพระฤาษี
● ฤาษีจึงถามวานรไพร ๗	มัดแขนแอนไฟไปไหนมา
● วานรวันทา พระอาจารย์ ๗	มันสาธานเมียบแซกแปลกภาษา
● จับตัวมันได้มัดเอามา ๗	หมายจะประหารผลาญชีวาให้วางวาย

ภาคสองกลอง

- บัดนั้นสองกองคอยเหตุชาตุนรงค์ ดันตัดลัดลงมาโดยอรัญ ทันใด
- ครั้นถึงลงกากรุงไกร ขึ้นเฝ้าท้าวไท ทูลไท ธิราช อสุรา

เจรจา

- บัดนั้นสองกองคอยเหตุ เทียวแฝงกายอยู่ยังเขตอรัญยุทธ์
เห็นพวกมนุษย์ และวานร เลี้ยวลับกลับแล้วพากันไปดู
เห็นพวกทหารตายลงเป็นหมู่ ๆ เกลื่อนกลาดดาษพระสุธา
ทั้งอินทรีชิตบุตรีอสุราก็ถึงแก่ความมรณา สองอสุรา
เข้าอยู่ไม่ได้ จึงขึ้นเฝ้าเจ้าลงกา ยังท้อพระโรงรจนา

(เสมอ)

พากย์หนึ่งเมือง

- ครั้นรุ่งจรัสฟ้าอาตริ แซ่เสียงสกุณี สนั่นพิภพเมืองมาร
- สนั่นเสียงฆ้องกลองและแตรสังข์ เสนาะในบรรลึงก์ ประโลมฤทัยันทวี
- หริง ๆ เลื่อยดุริยางค์คะติดสี จึงจ่อมอสุรีรำพึง พิภพลงกา
- ว่าไอ้ไอ้เสียตายเอ๋ย แต่พระวงษา ล้วนทรงศักดิ์านุภาพ จะปล้นปลอมสวรรค
- สามโลกหรือสะดุ้งแต่ยัน ใครห่อนจะมาชน จะเคียวณรงค์รอนราญ
- บัดนี้มีมนุษย์และวานร มาแข่งข้ามสาคร มาเช่นพิฆาตถึงกรุงไกร
- หลากจิตยั้งคิด ๆ ไป หรือหนึ่งผู้ใด นารายณ์เธอมาแกล้งแปลงมา
- จำจะคิดโฉนดีเล่าอกวา จะร้ายร้ายชีวาให้แตกทั้งทัพพานรินทร์
- ยิ่งคิดให้คั่งแค้นแสนถวิล รุ่มร้อนกายินด้วยไพรินทร์ ลูกราชมาราญรอน

พากย์หนึ่งเมือง

- เมื่อนั้นพระทรงพรหมเป็นฉัตรร่มมงกุฎมาร สถิตย์เหนือมุกดาหารมีนางพนักงานโบกองค์
- ฉากตั้งระบายเศียรสนิทธิเนียรด้วยยาลง รูปภาพลั่นเครื่องวงศ์จากทองฉลุปรุลาาย
- อัศกลับวาววับแววกระจ่างแจ่มวิสูตรฉาย โคมแก้วตั้งแววไวแสงเทียนชัยจับนารี
- รางนางก๊กล่อมขับบ้างร้องรับแล้วสอดสี บทกลอนจะอ่อนดี .ฆ้องปี่ก็เพราะเสนาะนวล
- รางนางก๊กล่อมขับ นางร้องรับแล้วทรงพระสรวญ ท้าวร้องประคองนวล ช่างโอดครวญด้วยกัล
- คิดถึงเรื่องลักษณรามดังชวากหนามยอกอุรา เมื่อตัดหัดสำมะนักษาจนเลือดตากระเด็นแดน

- เมื่อเห็นหนุมนานสืบข่าวถวายแหวน ฆ่าพลกุนับแสนเล่นจุดไฟในลγκα
- อันตัวกูหรือก็ขยายดเกรงอำนาจทั่วทิศา อีกทั้งวงศ์พรหมมาก็เกรงศกดาทั่วกรุงไกร

เจรจาหน้เมือง

• สมเด็จพระเจ้าพระนครลงกาสถิตย์อยู่ยังท้องพระโรงฝ่ายหน้า พร้อมไปด้วยหมู่พลเสนา หมอบเฝ้าตามตำแหน่งที่ สี่จุดมกรมพัสดินอกในทั้งซ้ายขวา เจ้าลγκαตรัสประพาษาณ์ เรื่องร้อน นรกในอกพระองค์ตัดสินขาดเพียงอุทรนครบาล พระยามารทอดพระเนตรเห็นอสุรีสองกองคอย เหตุคลานเข้ามาเฝ้า พระจอมเจ้าจึงมีเทวราช บรรชาตรัสทักว่าสองยักษ์เป็นกระไร วันวานนี้กูใช้ ให้ลูกรักกูกยกออกไปมีชัยหรือว่าอัปราชัย กูฟังไปประหนึ่งว่าคลื่นระลอกกระทบฝั่ง กูฟังดูเมื่อ ปลายมือหรือเจียบสังัดเหมือนป่าช้าและป่าชดไม่มีลมพัดพา เฮ้ยเฮ้งจะมานั่งก้มหน้าเอ็งจงบอกให้ ชัดหน่อยเถิดนะท่าน

• พระยะคะ สอง สารันนันทยักษ์ ได้ทรงฟังทศพัคตรีตรัสประพาษาณ์แสนชะลาดทูล จลอง ขอเดชะเฝ้าละอองเป็นล้นเกล้า ตัวข้าพเจ้าออกไปประพาสดตระเวนประเวศยังขอบเขต อรัญยะวา ได้แจ้งกิจจาประจักษ์ว่าโอรสพระองค์ยกจตุรงค์เป็นทัพยักษ์ออกไปต่อยุทธ์กับพวก มนุษย์และวานร ได้โรมรันฟันฟันถึงสามารถ ตั้งแต่สุริโยโอาสเวลาเข้าฝ่ายเราก็มีชัย พอพระ สุริยลัยหัสดลงลับบับพะตา พระโอรสของพระองค์ปลงชีวาอยู่ที่สนามรบ เมื่อเวลาใกล้จะพลบ แล้วพระยะคะ (ใครตายหรืออ้อเจ้า) (พวกข้าเราวยปราณหมดแล้วพระยะคะ)

• ท้าวราพนาสุรญ์สุริวงษ์ ได้ทรงสดับให้วามวับในวิญญา ปานประหนึ่งยี่สิบพระหัตถา จะกระเด็นจากอินทรีย์ ท้าวทศศรีแสนเสียดายพระญาตึงวงศ์ชามาบรรลัยภ์ เหตุนี้ไทร์เพราะอ้าย พิภก อนุชามันเข้าไปเป็นหนอน ล้าออยอ่อนบอกข่าวทุกเข้าเย็น ทัพใครยกไปมันได้เห็นทุกถ้วน หน้าว่าพลางทางกลันพระชลนามิใครได้ทรงโสภาลัยบนแท่นที่รจนา

(โอด)

• ท้าวยี่สิบกรอ่อนพระทัย แสนเสียดายพระญาตึงวงศ์ชามาบรรลัยภ์ซึ่งจะแลเห็นตนใดก็ ไม่มีครั้งจะมียกโยธีออกไปณรงค์ เหล่าข้าศึกก็จะนึกพะงงค์ไม่ยำเกรง จำเราจะออกไปเองอีกสัก ครั้ง ถ้าได้ทีให้ถึงบุรีศรีอยุธยา ถ้าเหลือเต็มประดาจะเลิกลาออกมาตตดิอค่อยเบิกบานสำราญ จิต พลางปราศย์ว่า เฮ้ย มะโหด เป็นผู้ใหญ่เอ็งอย่าเข้าไปเตรียมจัดโยธากะบวนทัพ เราจะ ออกรบรับกับพวกปัจจามิตร เลือกทหารดีมีฤทธิ์เร็วเถิดนะท่าน

● พระยะคะ มะโหทรชัยชาญรับบรรพชาญ เจ้าพระนครลงกาภิคัลลนคล้อยถอยออกมา หน้าที่นั่งตั้งหน้าไปยังศาลาเวรเกณฑท์ทหารไว้พร้อมเสร็จ แล้วเข้าเฝ้าเจ้าพระนครลงกาว่า บัดนี้ข้า พุทธเจ้าจัดโยธาไว้พร้อมเสร็จได้ฤกษ์แล้วขอเชิญเสด็จเกิดพะยะคะ

● ได้ทรงสดับว่าพร้อมทัพแสนยินดี ทำวทศศรีเข้าที่ห้องสงทรงเครื่องสำหรับกระบัตร พระหัตถ์จับพระแสงศรอันศักดิ์ดา เสด็จขึ้นทรงรถได้ฤกษ์เลื่อนให้เคลื่อนทศโยธา ให้อสุราให้ขึ้น สามลาตั้งหน้าไปยังสนามยุทธนา (กราวใน)

เจรจา

● สมเด็จพระเจ้าพระนครลงกา ขับพลโยธามาถึงสมรภูมิรบ ให้ส่งบพลโยธา ให้พวกพลไพร ให้อสามลาให้กระเทือนถึงสุวรรณราชพลับพลา

(ร่ำ)

พากย์ร่ายกัณฑ์

- พรั่งพร้อมทุกหมู่จักรงณ์ เสด็จยังเกยทรง ขึ้นทรงรถอันเรืองรอง
- เทียมด้วยพระยาไกร ราชผาดผ่อง โลดโผนโชนคนอง ดังพระพายผายผัน
- เสด็จทรงรถแก้วแกมกัน ดังหนึ่งแสงจันทร์ สว่างมากกลางอัมพร
- ราชสีห์สองสัตว์พากร ธงชัยปักงอน ประหลกเป็นรูปนาดิน
- กระหนก กระหนาบ คาบแก้วแกมนิล มรกตโกมินทร์ ประกอบประกับงกกำ
- พระที่นั่งบรรลักร์ บุชราคำ แก้วไพฑูรย์ท่า เป็นเทพนมเรียงราย

พากย์ร่ายกัณฑ์

- พระเสด็จทรงรถราชพาดผยอง เทียมด้วยไกรสร สองพันกัษักรดทรง
- ท้องดาลสท้านสะเทือน กงคุมทำกลิ้งกระเดื่อง โดดทยาน
- เสียงรดเสียงทศทวยหาญ เทียมท้าว เทียมศึก กำเรบเริงคนอง
- ชนิดหน้าม้าเดินแผ่นผยอง ไม้สวมเกราะกลอง ปลายทวนกระแทกไกลนตึง
- คชสารควานคุมขอชิง กายสวมปลอกตึง ชัดมันเกลิงเริงแรง
- แปร์แปรนแล่นทลวงกลางแปลง ความหอมเสยง ลงขอจะขาดฟาดฟัน
- ลางข้างสินิลละเมฆมอ ปรมหุชคูอ กระหนงนามากกลางโยธี
- พลไล่ดาบชะเลยเคยตี ดาบดงราววี กระบี่และง้าวเกาหัน
- พลนอกกรอกกรับเป็นควัน ไตมอญสอนค้น ธนุกำดาบปืนยา

- ปีนไฟหน้าไม้แน่นหนา นกสับดาบศิลา ตกท่อเข้าต่อการณ์รงค์

เจรจา

- สมเด็จพระเจ้าพระนครลงกา ขับพลโยธามาถึงสมรภูมิรบ ให้สงบพลโยธา ให้พวกพลไกร ให้สามลาให้กระเทือนถึงสุวรรณราชพลับพลา

(ร้ว-เสมอ)

พากย์พลับพลา

- เมื่อนั้นพระรามสุริวงษ์ ในพระทัยเธอจ้านงค์คิดถึงสีดาเยาวมาลย์
- ให้คั้งแค้นแสนโคกสงสาร ดั่งหนึ่งเพลิงการณมาราญมารอนพระทรวงทรง
- ดั่งหนึ่งพระชนชีพะจะปลดปลง ยามเสวย ยามสรง พระชลเนื่องในยะนา
- พระเสด็จเข้าที่ไสยา ในประณมมะเวลา บ่อเสื่องสร้างซึ่งสมประฤดี
- พระกรกายพักรตร์เฝ้าโลเกี ว่าโอโอสีดาที่เพื่อนผู้เชิญใจ
- เมื่อแรกเรานิราศร้างพระเวียงชัย เห็นซึ่งผู้ใด นิราศจะติดตามมา
- เห็นเบ้าเจ้าลักษณะผู้ยอดรักเสนาห์ กับองค์เจ้าสีดา เราสามได้ครองกัน
- ป่านฉะนี้เจ้ายอดเสน่ห้ จะลั้งเลอยู่สวนขวัญ เมื่อยามยากเราจากกัน แต่นับวันอยู่เมืองมาร
- ถ้าอยู่ได้ที่จะไปอยู่ด้วย เป็นเพื่อนม้วยยุพาพาน ยิ่งคิดให้สงสารอุระราญให้แรมโรย
- ราตรีชะนินอน เหนือสิ่งขจรชะอื่นโอย โยนตัวเรียกผัวโวย โอยแก้วตาพี่มาจริง
- พระฟังไปมิใช่เสียงผิดสำเนียงสีดาหญิง พระกรกายนิราศอิง เชนยนิ่งคิ่งกรม

เจรจา

● เมื่อนั้นพระรามสุริวงษ์ พระองค์บรรทมอยู่ในสุวรรณราชพลับพลา แต่พอเวลาใกล้รุ่ง แสงสุริยาพวยพุ่งพระเมรุมาศศิริ เสียงกุนนะปักชี ไก่ก้องดุเหว่าเล่าร้องพระสุริยา แต่พอเวลาพระตื่นจากบรรทมม้วนพระโอดสรงพระพักรตร์เสร็จ เสด็จนั่งหน้าสุวรรณราชพลับพลา พร้อมไปด้วยเหล่าพระยาพานอน พระสีกรได้ยินเสียงอุระราญโศกโศกนั้นหวั่นไหว พระองค์มิได้ไว้พระทัยด้วยชาวลงกา จึงมีพระราชบัญชาตราสประพาทศุกระ พระยาพิเภก ท่านก็เป็นหมอเอกอยู่ในสุวรรณราชพลับพลา ครั้งนี้พระภูตชาของท่านที่ยกออกมา จะเป็นยักษ์ชาตนโดยยกออกมา พิเภกจงบอกให้แจ้งกิจจาหน้อยเถิดนะท่านฯ

● พระยะคะ พระยาพิเภา เอกอัครโหราจารย์ได้ฟังบรรหาร สมเด็จพระนารายณ์มาตรัสถาม ถึงกราบทูลความว่าโปรดเกล้า การศึกที่ยกออกมาคือ เจ้าพระนครลงกา เป็นจอมโยธา ยกออกมาเจียว ละพระยะคะ

● สมเด็จพระนารายณ์สุริวงษ์ ได้ทรงฟังพิเภา มาทูลมูลละคะดี องค์พระจักรีจึงมีวาจาปราศรัยว่า กะวะพระยาพิเภา ท่านก็เป็นหมอกเอง อยู่ในสุวรรณราชพลับพลา ท่านจะเห็นอะสุระตนหนึ่ง ตนใดในสุวรรณราชพลับพลา ไปต่อศึกติดากับอสุระยักษ์ขาได้ พิเภาจงบอกกับเราให้เข้าใจหน่อย ฤ ท่านฯ

● พระยะคะ พระยาพิเภาเอกอัครโหราจารย์ ได้ฟังบรรหาร สมเด็จพระนารายณ์มาตรัสถามจึงกราบทูลว่าโปรดเกล้า การศึกครั้งนี้เล่าที่จะยกออกไปจึงจะมีชัยชนะได้ เห็นอยู่แต่พระองค์ยกออกไปจะมีชัยชนะ เจียวละพระยะคะฯ

● สมเด็จพระนารายณ์สุริวงษ์ ได้ทรงฟังพระยาพิเภากราบทูลมูลละคะดี องค์พระจักรีจึงตรัสประพาษ ดูกะวะ พระยาสุครีพ บุตรพระสุริยา ท่านจงออกไปกะเกณฑ์พลพลโยธาทั้งทัพหนุนและทัพหน้าปีกซ้ายและปีกขวา ได้ไว้ให้พร้อมเสร็จได้ทุกแล้วเราจะยกออกไปปรับจัดการไว้หน่อย ฤ ท่านฯ พระยะคะ พระยาสุครีพบุตรพระสุริยา ได้ทรงฟังพระจักรีตรัสใช้ ก็คลานคล้อย ถอยออกมาพันหน้าที่นั่งตั้งหน้าไปยังศาลาเวรเกณฑ์ทหาร จัดทัพหนุนและทัพหน้าปีกซ้ายและปีกขวาไว้พร้อมเสด็จ ทั้ง พิชัยราชรถเพชร เสด็จไว้ยังเกยเลยขึ้นเผ้ากองทัพ ข้าพุทธเจ้าจัดไว้เสร็จได้ฤกษ์แล้วขอเชิญเสด็จเถิด พระยะคะฯ

● ได้ทรงสดับว่าพร้อมทัพแสนยินดีในพระทัย องค์พระภูวนัยเข้าที่ห้องทรงเครื่องสำหรับกระบัตร์ พระหัตถ์จับพระแสงศรอันศักดิ์ดาเสด็จขึ้นทรงรถได้ฤกษ์เลื่อนให้เคลื่อนทศโยธาขุนวาทให้ขึ้นสามลาดตั้งหน้าไปยังสนามยุทธนา

(กลาวนอก)

พากย์รถพระราม

- เสด็จทรงรถทรงอินตรา ทรงงานโสภา ทรงนั่งบรรลึงภ์ทรง
- งามกระหนกนกคาบ เครื่องระหงษ์ งามดุมงามกง งามรูปมั่งกรงอนงาม
- พรายแพรวไปด้วยแก้ว วิเชียรโมรี พลายศรีสุวรรณอันพลายตา
- เทียมรถเทียมด้วยอาษา เพียงลมพัดพา ฝึเท่าก็เทียบเทียมทัน
- สาระดีสามารถผาดผัน อาษาทรงธรรม ชันด้วยใจหรรษา
- เครื่องสูงเครื่องทรงโสภา เครื่องแห่นามา เครื่องรถสำหรับชิงชัย

พากย์รถ

- ย่างเยื้องพยุหบาทโดยขบวน องค์พระมหาศิวรสถิตย์ยังเวษยันต์
- ได้ตั้งบรรลัภทิพย์อันเจิดจันท์ สองท้าวเทวีญ อนันต์เอนกอำไพ
- สุรเสียงพินพาทย์ฆ้องกลองชัย แตรสังข์เรไร จัตุรแก้วขึ้นบังพระสุริเยนทร์
- เทียมรดด้วยสินธพเพน เพียงพื้นระเนนพินาทรระงมขมชัย
- พสุธาอากาศหวันไหว สู้สำนักใน สมรภูมิชัย เพื่อร้ายร้างอสุรา

เจรจา

สมเด็จพระรามสุริวงศ์พระองค์ทรงยกจักรวรรค์มากระทั่งถึงสมรภูมิจึงให้สงบพลโยธาไว้
ให้มันหวังจะดูท่วงที่ไพร่ฮึกหาญประการใด ตามธรรมเนียมของชิงชัยแต่ก่อนมา

(รัว)

พากย์รถมนุษย์

- เสด็จทรงรถแก้วแพรวพราว พริ้งพร้อมนิกาย นิกรพลพานรินทร์
- ทัพหน้าพานรชิตชิน ทัพหนุนขุนกบิรินทร์ พิชัยชมภูนครา
- กองแซงปีกซ้ายปีกขวา ยกกระษัตริ์ตรวจตรา ได้ฤกษ์ให้เลิกทัพชัย
- รถทรงองค์ท้าวสหสชัย แยกอ่อนงอนละม้าย ด้วยดวงกุดันเรืองรอง
- เทียมเทียบสินธพทั้งสอง ล่าเริงล่าพอง พยศพยานราญรณ
- ดุมวงกงแก้วโกลมล กีกก้องกาหน ลั่นเลื่อนสะเทือนธรณี

สนทนาทัพ

● ท้าวราพนาสุริย์สุริวงศ์ พระองค์ทอดพระเนตรเห็นทัพมนุษย์ยกออกมา มานั่งนึกตรึก
ตราอยู่ในพระทัย ครั้นเราจะขับพลไกรเข้าโจมตีก็จะผิดประเพณีศึกกระบัตร์ จำจะพูดให้วิบัติติด
เอาข้อผิดคิดแล้วจึงเลื่อนรัตนาเข้าไปใกล้ จึงปราศรัยว่าดูก่อนพระราม ตัวของท่านยกโยธามา
ประชิดเมืองยักษ์ เหตุทะเลว่าไม่แจ้งประจักษ์พระรามจะประสงคฺสิ่งอันใด ในพระนครลงกาไปเพิ่ม
เต็มศรีอยุธยาหรือว่าประการใดเล่าท่าน

● อะไรศกัณฐ์ตัวของท่าน กินอยู่กับปากอยากอยู่กับท้องยังสาระเองเข้ามาว่าจำเดิมแต่
เรายกโยธามาประชิดติดนิเวศเมืองมาร ญาติวงศ์สาพากันวายปราณเสียมากมาย เหตุทั้งนี้ก็
เพราะสีดามีไซหรือท่าน

● อะไรพระรามตัวของท่านก็เป็นเจ้าบุรีศรีอยุธยา จะให้เสนามาขอแต่โดยดีอีกสิบนาง อย่างนี้ก็ได้ นี่มาชมเหงซิงชัยญาติวงศ์ชาน้อยใหญ่บรรลัยก็เสียมากมายนัก ส่วนเมียท่านสิ ท่านรักติดตามมา ส่วนญาติวงศ์ชานของเราล้มตาย เมื่อยังนี้ท่านจะว่าประการใดเล่าท่าน

● อะไรทศกัณฐ์สาระพันจะเอามาว่า จำเดิมแต่เรายกโยธามาประชิดติดนิเวศวังสถาน เราได้ใช้ *องคต* เป็นราชทูตถือสาสน์ไปว่าชานแต่โดยดี ทำวทศศรีก็มีได้คืนนางให้ บัดนี้ญาติล้มตายจะมาโกรธถ้าแต่แรกคืนสาสน์มาให้ อันเวียงชัยทั้งสองก็จะเป็นพันธมิตรแก่กัน อันหนึ่งญาติพงศ์พันธุ์ก็จะเกษมสุขไม่เกิดกรียก รุกรานกันจนปานนี้ เมื่อตัวท่านคิดไม่ดีอสุรี จะโทษใครเล่าท่าน

● อะไรเล่าพระราม ว่ากล่าวเอาแต่ใจ อ้ายราชทูตที่ใช้มานั้นแกล้งพังประตูเมืองข้าจนหักระยำทำลาย เมื่ออย่างนี้ท่านจะว่าประการใดเล่าท่าน

● อะไรทศกัณฐ์ราชทูตเราไปถึงเมืองท่านพระยามาร สั่งปิดทวารนิเวศลงกา อ้าย *องคต* จึงพังทวารเข้าไป แล้วยังมีหน้าข้าสั่งให้เสนาจับ *องคต* ไปเช่นฆ่าให้ถึงแก่ความตาย เมื่ออย่างนี้แล้วท่านจะว่าอย่างไรประการใดเล่าท่าน

● อ้าย *องคต* เราได้นำเข้ามายังสถานห้องพระโรงชัย เราได้เอาเตียงเงินเข้าไปลองเอาเตียงทองเข้าไปตั้ง อ้าย *องคต* ก็ยังดีอดันทุรังนางของเราไม่ กลับขัดขวางขึ้นนั่งเหยียบพระแท่นที่ เมื่ออย่างนี้เห็นเป็นประการใดเล่าพระราม

● เอนี้ท่านทศกัณฐ์ ท่านไม่รู้บ้างดอกหรือว่าเป็นบุตรตราสาสน์ทูตมาถือสาสน์พระยามารแจ้งประจักษ์ฝั่งหรือหาไม่ กลับว่า *องคต* เป็นลิงไพรไม่ยำเกรง ก็อย่างนี้จะว่ากระบี๋ชมเหงหรือว่าใครชมเหงเล่าท่านทศกัณฐ์

● ทำวราพนาสุรสูรวิงศ์ ได้ทรงฟังพระรามออกนามว่า *องคต* เป็นบุตร นางมณฑโตเทวี ทำวทศเศียรยิงทรงพระพิโรธโกรธนักพระยายักษ์สั่งให้พวกพลพลโยธาน้ำเข้าถาโถมโจมตี

องค์พระจักรีก็สั่งให้ขุนกระบี่ทัพหน้าเข้ารบตลอดศกดาภิเศกสืบไป

(เชิด)

พากย์ตีทัพหน้า

- จับโถมโถมมัดมัดพิศุกรบราวีชัยยาคำรณ
- พลมารมีอาจด้านทานทน วอดวายตายตน กระบัตร์ก็ม้วย บ่มีนान
- หน้าหนีดีล้มกลับคลานหน้าโตโซชาน ทั้งหน้าสยงแรงโรยๆ
- หน้ากากรากเลือดอยู่โอดโอย หน้าคร่างครางโหย ทั้งหน้าชะเนือหนีจระ
- หัวขาดตีนขาดดาดสะดอน หน้าเสือโกรสอณก็ล้มพินาศดาษดินฯ

- มอดม้วยด้วยมือ พานะนรินทร์ เคียรกรอรุรินทร์ก็ขาดกระจัดพรัดพรายฯ
- จับแข่งโยนไปยังสมุทรไทย ฉีกขาขว้างไปยังสมุทรสาครฯ

เจรจา

หนุมานชาญคักดา เช่นฆ่าอสุรียักษามอดม้วยบรรลัยก็ ก็มีความอิมเอิบกำเริบใจเป็น
หนักหนา ก็เดินรำทำท่าเยาะเย้ยอยู่ไปมาหน้ารถศกัณฐ์ (กราวรำ)

ทำวราพนาสูรสูรวิวงศ์ พระองค์ทอดพระเนตรเห็นทัพหน้า วานรเช่นฆ่ามอดม้วยบรรลัยก็
ความขัดใจเป็นยิ่งนักพระยายักษ์จึงลงจาก พิษัยราชรัถธา องค์พระจุกษัตราก็ลงจากรถทจร เข้า
ราญรอนกันสืบไป

(เช็ด)

คำพากย์

- สองผู้ลี่ยุทธชิงชัย อึ่งคิ่งในชั้นพิภพบาดาล
- เบื้องบนจนพรหมอวสานต์ ขอบเขาจักรวาล ก็อ่อนโอนเอน
- บรรดาสัตว์อาศัยเชิงพะเมรุ ไกรสรโกกิเลน ก็ตื่นตื่นตกตลิ่ง
- สาครกระฉ่อนฝั่งต้งตึง นาคินี่อึ่งสำคัญว่าครุฑบินวน
- ผุ่งสัตว์มีจฉายลานนท์ ก็ตื่นตัวพลิกตน พิภพก็ไหววนเวียน
- เทเวศเกรงเดชสิ้นเคียร หับแตรวีเชียร ย่อย่นด้วยศึกสองลา

เจรจา

- สมเด็จพระนารายณ์สุริย์วงศ์ พระองค์เข้าต่อกรกับเจ้าพระนครลงกา พระจักรตรามีได้เพลิง
เอียงเซไป พระองค์จับศิลาชัยคำรพขึ้นเหนือกรกึ่งเกศ ร่ายพระเวทย์ลำทับกำกับศร องค์พระสีกร
นำวหนองศิลป์ชัยหมายสังหารเจ้าพระนครลงกาให้ถึงแก่ความมรณา (เช็ดจิ้ง)

พากย์

● เหนียวสายพรมมาศมาดแผลง	หมายมุ่งอสุรา	ก็ลั่นธนูวานัย
● ฟาดดินเลื่อนลั่นห้วนไหว	ศรทำฤทธิไกร	ไปไล่ล้างอสุรา
● กินเลือดเชื้อดใจยักษา	ไปยังฝั่งยมนา	ชำระให้หมดมลทิน
● กลับคืนเข้าแหล่งภูมินทร	เอกองค์พงษ์นรินทร์	ก็ชื่นชมเปรมปรีดิ์

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

- เออเทศกัณฐ์ตัวท่านสัญญาไว้ วันรุ่งพรุ่งนี้ขึ้นมาใหม่ถึงสัญญา ถ้าหากไม่ออกมาเอาเป็นแพ้วสัญญากันให้แน่นะเทศกัณฐ์

- เทศกัณฐ์ให้สัญญากับพระราม พลังเสด็จขึ้นทรงรถ ให้เลิกทศโยธา บ่ายหน้าไปยังเกาะพระนครลงกา (รั้ว)

- สมเด็จพระรามสุริวงศ์ พระองค์เห็นเทศกัณฐ์ไปลับแล้ว ให้ฝังแ้วในพระทัย จึงตรัสชวนเจ้าลักษณ์อนุชากลับพลไกรวานร บทจรกลับหลังยังสุวรรณราชลับปลา

(เพลงซ้ำ)

ภาคผนวก ง

บทพากย์หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
จากเทปบันทึกภาพ-เสียง การแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
วันที่ 21 มกราคม 2542
ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

พากย์ - เจริญ โดย นายเสงี่ยม ผมทอง
นายสำรวย ศุภนคร
นายวีระ มีเหมือน
ถอดเทป เรียบเรียง* โดย นายอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์

เบิกหน้าพระ

- ทวย - (เพลงเชิด)

• ข้าไหว้พระบาทสามองค์
อุศุภราชฤทธิรอน	อิศวรผู้ทรง
• ข้าไหว้พระนารายณ์สี่กร
ประจัญอรินทร์เรืองรงค์	ทรงครุฑขจร
• ข้าไหว้จตุรพักตรผู้ทรง
มหิทฤทธิลีโอนาม	มหาสุวรรณหงส์
• สามองค์ทรงภพทั้งสาม
ขยายดพระยศขจร	สามโลกเข็ดขาม
• เรื่องเดชเรื่องเวทเรื่องพร
พระเดชก็จบจักรวาล	เรื่องฟ้าดินดอน
• พระผู้บวรราชอาจารย์
เครื่องเล่นในโลกา	สามสาระพรรณนาการ
• กลางวันไขนละครโสภา
ประดับด้วยเครื่องเรื่องโร	เห็นหุ่นแจ่มตา

- ทวย - (เพลงเชิด)

* สำนวนภาษาบางช่วงอาจผิดพลาดเนื่องจากเสียงจากเทปต้นฉบับไม่ชัดเจนมีเสียงแทรก
เป็นอุปสรรคในการถอดความ

- เชิดนอก - (จับลิง)

เพลงเขมรขทาน

เลาะลัดตัดมาในพนาเวศ	ผิดสังเกตนั่นอาศรมพระสีทธา
ฤๅษีจึงถามวานรไพโร	มัดแขนกันมาโยในวัดวา
วานรวันทาพระอาจารย์	มันสาธารณ์เหลวแหลกแปลกหนักหนา
จับตัวมันได้หมายเอามา	หมายประหารผลาญชีวาให้วางวาย
ลามตระจบแล้วโดยแสง	จะเริ่มเรื่องพระแผลงให้ยุยงส่งกลอง
จะเริ่มเรื่องด้วยนรทั้งสอง	ผู้เข็ดล้าพองโผปะทะปะตี
ลิงดำพลาดปลั่งเสียว	ลิงขาวตัวดี
ก็จับเอาลิงดำพลัน	
ได้แล้วอุตสำหรับพากัน	ทันตัดไฟวันชั้
มาถึงอาศรมพระสีทธา	

พระสีทธาสถิตย์ชานชลากลาง ทอดทัศนาก็ตัดในกระถางวางเป็นคู่คู่ ตะขบข่อย มะขามคู่
 ขดเป็นข้อศอก ยี่ลุนสนตันข้าวตอก สลับกันมะลูลิมะลิวัลย์พระณกรรณิกา
 องค์พระสีทธานุยาตรมายังบรรณศาลา เห็นสองขุนวานรมัดพลากรมายังคันธกุฎี
 ทรงพาทิมิวาจาว่า สะเฮี้ย เหวย ไ้สองวานรอิกรเป็นไฉน จึงจุดขามาตะละนุง ตุงตาละ
 นัง เหมือนข้าวสุกติดข้าวตังมาในวัดโนวา

ลิงดำ : หลวงพ่อช่วยดำด้วยนะครึบ ไ้ข้าวมันข่มเหงผม
 พระฤๅษี : จะช่วยอะไรวะ
 ลิงดำ : ผมหากินในป่าในดงอยู่ดี ๆ ไ้ข้าวมันไม่รู้มาจากไหนก็ตะครุบเอาผมมาเลยครึบ
 ลิงขาว : พระอาจารย์อย่าไปเชื่อลิงดำนะเจ้าคะ
 พระฤๅษี : เรื่องอะไรกันวะ
 ลิงขาว : คืออย่างนี้เจ้าคะพระอาจารย์ ไ้ลิงดำนะเจ้าคะ เวลาพลกเข้ามาทำบุญทำทานนะเจ้า
 คะ
 พระฤๅษี : ก็ให้เขาเข้ามาสิ
 ลิงขาว : เวลาเขาหอบสำหรับคืบค้อนเข้ามา ไ้ลิงดำนะเจ้าคะ มันดึงชายพกถกชายผ้า เอาทราย
 ไปรยหน้า เอาหางแห่ตูดเจ้าคะ
 ลิงดำ : ไม่จริงเจ้าคะ พระอาจารย์ ไ้ข้าวมันข่มเหงผมเจ้าคะ

- พระฤๅษี : แล้วเอ็งมัดกันมานี้จะพากันไปไหนวะ
- ลิงขาว : ผมจับไอ้ดำได้ หมายถึงพามันไปฆ่า พอตีผ่านมาพบกับพระอาจารย์เจ้าคะ
- พระฤๅษี : เออ เออ เดียว ๆ ก่อน วันนี้มันเป็นวันมงคลของสยามสมาคมจะมาฆ่ามาแกงกันไม่ได้
อาตมาก็จะขอบิณฑบาตได้ไหมวะ
- ลิงขาว : จะบิณฑบาตก็เอียงบาตรมาสิครับ ผมจะให้ไอ้ดำมันใส่ให้
- พระฤๅษี : ไม่ใช่อย่างนั้น พสกเอ๋ย บิณฑบาตหมายถึงเขตอภัยทาน ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- ลิงขาว : อย่างนั้นหรือเจ้าคะ งั้นผมจะแก้มัดไอ้ลิงดำนะเจ้าคะ
- พระฤๅษี : เออ อย่างนั้นแก้ให้หมดเลยนะ ทั้งข้างล่าง ข้างบน
- ลิงขาว : ผมแก้หมดแล้วเจ้าคะ แต่เหลืออยู่เพียงเงื่อนเดียวเท่านั้นแหละเจ้าคะ พระอาจารย์
- พระฤๅษี : เออ แล้วมันเงื่อนอะไรล่ะ
- ลิงขาว : ก็เงื่อนที่หาไม่เห็นไงล่ะเจ้าคะ แล้ววันนี้คณะหนึ่งใหญ่จะแสดงเรื่องอะไรเล่าเจ้าคะ
- พระฤๅษี : เรื่องรามเกียรติ์ยังงี้เล่า
- ลิงขาว : แล้วตอนอะไรเจ้าคะ
- พระฤๅษี : ตอนศึกใหญ่ ศึกศกัณฐ์ครั้งที่ 5
- ลิงขาว : ถ้าใหญ่อย่างนั้นผมก็ขอพรเลยนะเจ้าคะ
- พระฤๅษี : เออ ถ้าอย่างนั้นก็เอาพรไป โอมชัยยะ ชัยยะ สุขแคะ สุขขัง สุขคารัง สุขคารู
- ลิงดำ : พระอาจารย์ พระอาจารย์ให้พรอะไรเจ้าคะ
- พระฤๅษี : สุขแคะก็ขนมครกยังงี้เล่าวะ
- ลิงดำ : แล้วสุขขังเล่าเจ้าคะ
- พระฤๅษี : สุขขัง ๆ เวลาหุงข้าวก็ต้องดงข้าวงี้เล่าวะ
- ลิงดำ : เออ อย่างนั้นหรือพระอาจารย์ แล้วสุขคารังเล่าเจ้าคะ
- พระฤๅษี : สุขคารังก็ใหม่งี้เล่าวะ เอ็งไม่รู้เรื่องเลยหรือ เวลานี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ ท่านได้ให้พสก
นิกรเลี้ยงจนรำรวย เอ็งไปอยู่ที่ไหนมาวะ
- ลิงขาว : เออ แล้วสุขคารูเล่าเจ้าคะพระอาจารย์
- พระฤๅษี : สุขคารูก็ข้าวหลามยังงี้เล่าวะ เอาอย่างนี้แล้วกัน
โอมสิทธิชัยยะ ชัยยะ จะเล่นหนังแหล่งสถานใด ขอจงสวัสดิ์มงคล แล้วสมเด็จพระองค์
พระสิทธาก็จับลิงดำขว้างไปยังทิศบูรพา แล้วย้ายมาจับลิงขาวขว้างไปยังทิศอุดร
สมเด็จพระสิทธาก็บถจรเข้ายังบรรณศาลา

- กราวใน -

- เชิด -

(พากย์)

• ข้าไหว้พระบาทสามองค์
มาโดยอารัญทันใด
• ครั้นถึงลงกากรุงไกร
ธิดาขอสุรา

อิศวรผู้ทรง

ขึ้นเฝ้าท้าวไท

สองสารันนันทย์ษัต์นั้ด้นมาเต็มพละ หมายถึงเพาะถึงยังเกาะพระนครลงกาทั้งสอง สอง
มารชาญคักดาหาข้าไม่วิบขึ้นเฝ้าท้าวไทเจ้าบุรียังท้องพระโรงรจนา

- บัดนี้เสมอ -

- เพลงเขนง -

ครานั้นพระองค์ผู้ทรงภพ
เนาไว้ในปราศน์มาศปราสาททอง

เลิศครบภรณ์ไม่มีสอง

เสนาเนืองนองทั้งซ้ายขวา

(พากย์)

• ครั้นรุ่งจรัสฟ้าธาตรี
สนั่นพิภพเมืองมาร
• สุริยาย่ำรุ่งซ้องขาน
วิเวกจังหวัด เวียงวัง
• หริง ๆ เรื่องดุริยางคคีตีสี่
รำพึงพิภพลงกา
• ว่าไอ้อไ้เสียตายเอ๋ย
ล้วนทรงคักดา
• สามโลกหรือสะดุ้งแดยัน
จะเคี้ยวฉนวนรงค์อรณราญ
• บัดนี้มีมนุษย์และวานร
มาเช่นพิฆาตถึงกรุงไกร
• หลากจิตยั้งคิดคิดไป
นารายณ์เธอแกล้งแปลงมา

แซ่เสียงสกุณี

เสียงสังข์กังวาล

จึงจอมอสุรี

แต่พระญาติวงศ์

จะปลอมปล้นจอมสวรรค์

ใครห่อนจะมาขึ้น

มาแข่งข้ามสาคร

หรือหนึ่งผู้ใด

สมเด็จพระบรมวงศ์ทรงพรหมมินทรบิณฑุ์คนกษัตริย์ยักซ์เป็นเชื้อวงศ์พงษ์อุดมศักดิ์เดช เล็ดจขึ้นประทับเหนือบัลลังก์มุกเด็กเทพกัลยานิมิตร พรั่งพร้อมด้วยอำมาตย์ราชกิจ ราชนิกร ให้ กัดกลุ่มรุ่มร้อนด้วยข้าศึกนี้กษัตริย์ เหลือขนาดอาจหาญนัก แต่พอทำทศพัคตร์ทอดพระเนตรเห็น คอยเหตุ คลานเข้ามาเฝ้า จึงปราศรัยว่า เออ ออ เจ้าทั้งสองรา เมื่อวานนี้กุมภกรรณ อนุชา ยกโยธา ออกไปทำสงครามกับนักพรหมณ์และลิงไพรได้ทำหรือเสียทีบอกให้เราเข้าใจหน่อยหรือท่าน

สองลารันนันทยักซ์ได้ทรงฟังทศพัคตร์ตรัสประภาษ แสนฉลาดทูลฉลอง ขอเดชะฝ่า ละครองเป็นล้นเกล้า เมื่อวันวานข้าพระพุทธเจ้าได้ออกตระเวนประเวศน์ยังขอบเขตอรัญญา ได้แจ้ง กิจจาประจักษ์ว่าพระศรีอนุชาของพระองค์ยกจตุรงค์เป็นทัพยักซ์ออกไปต่อยุทธ์กับพวกมนุษย์และ วานร ได้โรมรันฟันฟันถึงสามารด ตั้งแต่พระสุริโยโภาสเวลาเช้าข้างฝ่ายเราก็มีชัย พอพระสุริยลัย อัสลลงลับบรรพตา พระเชษฐาของพระองค์ก็ปลงชีวาอยู่ที่สนามรบเมื่อเวลาใกล้จะพลบเสียแล้ว พระยะคะ

ราพณาสุริยวงศ์ทรงสดับให้วาบจับ นั้นยังสลดรันทในพระนฤทัย น้ำพระเนตรก็กลาม โยกลงนงเนตร ไอ้โอคิดขึ้นมาก็น่าสังเวช พระญาติวงศ์พากันมอดม้วยเชื้อหมดปลดปลงเปล้าพระ ทัย จะหันหน้าไปหาผู้ใดเห็นไม่มี พระองค์ก็ยิ่งทรงพระโคกสะอีกสะอันให้อยู่ยังได้พระจักร เศวตจักรชัย

- บัดนี้โอด -

ท้าวยี่สิบกรอ่อนพระทัย ด้วยความอาลัยไปด้วยเพราะเสียพระอนุชา เจ้าลงกาจึงระงับ ความโศกนั้นไว้ หวนระลึกนึกขึ้นได้ว่าวันนี้จะยกโยธาออกไปต่อยุทธ์กับมนุษย์และวานรเห็นจะดี นึกแล้ววางสังข์มโหธร เสนให้จัดพลโยธาไว้ให้เสร็จ เราจะเสด็จไปยังสนามยุทธนา จงเร่งจัดทัพ โยธาเสียวนะท่าน

มโหธรไม่หวาดหวั่นรับราชโองการใส่เกศาไม่ซ้ำที่ ถวายบังคมอัญชูลี แล้วคลานคล้อยถอย ออกมาตรงหน้าพระที่นั่งบังเสนห์จดหมายเหตุไปบอกขุนพลทั้งสิบทัพ ทั้งกุมพิภล กุมพิบาล ม้าพิลิก ตึกพินาศ อาจณรงค์ทรงสงคราม รามฤกษ์ อำพล นนทสิทธิ์ จิตไพร่ ตริประจัน นันทจักร ขุนยักซ์ได้สิบนาย พลนิกายแปลงสิบโกฐ ก็ล้วนแต่รากษสดูหัวหาญ ที่เคยรุกถึงดาวดึงส์ขึ้น สวรรค์ ทั้งราชรถเพชรประทับ ราชสีห์ทั้งสองคันเตรียมไว้เสร็จพร้อมแล้วครวไลเข้ามาเฝ้า ถวาย บังคมไรท้าวเป็นมิ่งโมฬิมงกุฎมาร บรรดาพลทวยหาญ แปรสิบโกฐก็ล้วนแต่รากษสทั้งนั้น แล้ว หม่อมฉันจัดสรรไว้พร้อมเสร็จ ทั้งราชสีห์สองคันเตรียมราชรถเพชรประทับกับเกยรา ก็มาดมั่นได้ ฤกษ์เวลาใด ขอเชิญฝ่าพระบาทเสด็จเกิดพะยะคะ

ราพณาสूरสุริยวงศ์ได้ทรงฟังเสนามากราบบังคมทูลว่า โยธำจัดไว้พร้อมมูลเสร็จแล้ว ดีพระทัยใจผ่องแผ้วเป็นหนักหนา พระองค์ก็รีบเสด็จยาดตราเข้าห้องทรง พนักงานก็ไขท่อนุชบงเป็นละอองอาบซาบองค์กายาศรี ลูบไล้สุคนธามาลี นางอุยงานพชนีวิมล สนับเพลลาเชิงอนช้อนกนก ภูษายกพื้นตองทองถม ฉลององค์ก้านแยงคอกกลม สร้อยมะยมสำหรับประดับองค์ ทับอุราพานุรัต ปันจุเหรีด ปั้นเน่งเพชรเรือนฉลุปรุโปร่ง ทองกรแก้วกุดั่นบรจจ ธำมรงค์เพชรรัตนจำรัสตา สวมทรงมงกุฎบุตรัตน์ กรรเจียดจรจำรัสทั้งซ้ายขวา จีบพระแสงศรจจรัญญมาถึงเกยลาเลยขึ้นนั่งบัลลังก์รอด มหาตเล็กถวากลดต่างโอ้อาพลมารให้สาละลา ลั่นช้องชัย แตรฝรั่งดั่งเสียงไล ประโคมสังทหารก็โบกธงตามสัญญา ยกออกจากเกาะพระนครลงกา ตั้งหน้าไปยังสมรภูมิชัย ดนตรีกับบรรเลงเป็นเพลงกราวใน

- บัดนี้รั้ว -

- เพลงกราวใน - (ยกทัพเข้าชัย)

- เชิด -

(พากย์)	• เสร็จจากทรงรถแก้วแกมกัน	ดั่งหนึ่งแสงจันทร์
	สว่างกลางอัมพร	
	• ราชสีห์สองสัตว์พาดจร	ธงชัยปักงอน
	ประหลาดเป็นรูปนาคิน	
	• กระหนกกระหนาบคาบแก้วแกมนิล	มรกตโกมิน
	ประกอบประกบกับงำ	
	• พระที่นั่งบัลลังก์บุษราคัม	แก้วไพฑูรย์ท่า
	เป็นเทพพนมเรียงราย	

ราพณาสूरสุริยวงศ์ พระองค์ตกเดือนเคลื่อนพลริธา มากระทั่งยังเกยยุทธ ทำวสิบมงกุฎ หยุตรดถาลั้งทัพหน้านั้นหยุตลงไว้ให้มัน ให้พวกพลกุมภณทให้ร้องขึ้นสามลา ให้ได้ยินไปยังกองทัพพลับพลา

- บัดนี้รั้ว -

(พากย์)	• ปางนั้นพระจักรกฤษณ์บุญฤทธิ์ไม่มีลวง	เนาวิมลปลับพลาทอง
	ณ ที่ห้องที่ไลยา	
	• ช้องยามประโคมท่อม	ให้กลัดกลุ่มในวิญญา
	หวนคะเนิงเข้ายามปลาย	

- พระเอนแอบแนบยี่ภู่
คล้ายปรางน้องละอองนวล
- น้ำค้างพร่างหยดหยาด
กลิ่นแก้วเหมือนกลิ่นนวล
- ป่านฉะนี้เจ้ายอดเสน่ห์
เมื่อยามยากเราจากกัน
- อยู่ได้จะอยู่ด้วย
ยิ่งคิดยิ่งสงสาร
- รัตริชะเนีน้อย
โยนตัวเรียกผิวไว้วัยวัย
- พระฟุ้งฟุ้งยิ่งผิดเสียง
เอนแนบแล้วแอบอิง
- ไก่ก๊ิกันกระจันแจ้ว
พระตื่นจากที่บรรทม

พิศดูขลาลัยแสงดาวจับเดือนหงาย

พระพายพัดเกษรทวล

เจ้าทรมสงวนก็ปานกัน

จะล้งเลอยู่สวนขวัญ

แต่นับวันอยู่เมืองमार

เป็นเพื่อนม้วยยุพาพาน

อุระราญไม่แรมโรย

ผกหัวห้อยร้องให้โหย

ว่าแก้วตาพี่มาจริง

ผิดลำเนียงสีดาหญิง

เขยนิ่งคะนึ่งกลม

วิเวกวณโณไพรพนม

ให้ร้อนระงมอุราเรียม

สมเด็จพระรามาสุริวงศ์เมื่อพระองค์บรรทมเหนือแท่นนิทราแต่เพลาลบ พยายามดิกลมสงบ ก็สองยามเศษ ในพระทัยนัยเนตรไม่ค่อยจะหลับ พอเดือนบ่ายพลิกกายกลับมาทางขวา หวนระลึก ถึงสีดาว่าเจ้าพี่ เจ้าเพื่อนเอยจากธานีด้วยกันมา เราสามลาเป็นเพื่อนยาก มิควรเลยที่เจ้าจะพลัด พรากตจากจากออกไปอยู่เมืองราพณรีรายใจสาธาร อีกสักก็ปีก็วันขวัญเจ้าจะกลับคืนมา พอดีเวลาอุทัย ไซสีเหลืองเหลืองขึ้นสว่างสาง สกุนากาไก่ก๊ิกันปักขันอยู่หัวันไหว สกุนกาเหล่าไก่ก๊ิกันร้อง เหล่า กระบี่ก็ตีฆ้อง กระแตเดือนทุกนาที

องค์สมเด็จพระจักรีพลิกฟื้นจากที่ศรีไสยา องค์พระศรีอนุชาถวายน้ำตรงทรงพระพักตร์ เสรีจ ยกพระบาทนาคเสด็จออกนั่งหน้าสองพระน้องนุชบุตรพระยาลัลเตียน สพัตรพร้อมเหล่าสิบแปดเศศ เข้านอบน้อมแน่นอยู่เต็มชนิด องค์พระบรมกษัตริย์ตรัสมีพระบัญชา เสียงโกลนสนั่นฟ้า สุธาไหว องค์พระจักรีให้สงสัยเป็นยิ่งนัก พลงแย้มเยื้อนเป็นนพระพักตร์ กวักพระหัตถ์เรียกพิพาก โหรจารย์ อันเสียงให้โยธาหาญมาในครั้งนี่ จะเป็นอสุรีในลงกาหรือว่ายักษ์ตามเวียงชัย พิพาก เอยจงทูลให้เราเข้าใจหน่อยหรือท่าน

ฝ่ายพระยาพิภกเอกโหราได้ทรงฟังพระจักรามาตรัสถาม ถวายบังคมความว่าโปรดเกล้าฯ
ศึกครั้งนี้เล่าคือเจ้าพระนครลงกา เป็นเจ้าโยธายกมาพะยะคะ

สมเด็จพระรามสุริวงศ์ เมื่อได้ฟังพิภกทูลเจตจำนง ว่าเจ้าพระนครลงกายกพหุลโยธา
ออกมาต่อยุทธ์ ถ้ามาตรแมนจะให้องค์พระน้องนุชวายุบุตรในพลับพลาแยกออกไปยุทธนาคงจะเสีย
ที อยากระนั้นเลย เราจะยกพลกระบี่ไปต่อยุทธ์กับองค์ทำสืบมงกุฎมิ่งเมืองมารในสนามยุทธนา
ตำริพลางพระจักราพลางแย้มเยื้อน เป็นอนพระพักตร์กวัคพระหัตถ์ว่า ดูรสสุริพงษ์เร่งรัดจัดโยธาทั้ง
ซิดชินพารา ชมพูพานนคร จงจัดพหุลนิกรให้พร้อมเสร็จ อันตัวเรากับพระศรีอนุชาจะเสด็จไป
ต่อยุทธ์กับองค์ทำวสืบมงกุฎมิ่งเมืองมาร จงเร่งรัดจัดพหุลทวยหาญเถิดนะท่าน

พระยาสุครีพบุตรพระสุริยาได้ทรงฟังกษัตรามาตรัสใช้ก็คลานคล้อยถอยออกมาหน้าที่นั่ง
ตั้งหน้าไปยังศาลาเวณเฑณฑ์ทหาร จัดทัพหนุมนและทัพหน้าปีกซ้ายและปีกขวาไว้พร้อมเสร็จ ทั้ง
พิชัยราชรถเพชร เสร็จไว้ยังเกยเลยขึ้นเผ้า กองทัพเข้าพระพุทเจ้าจัดไว้เสร็จได้ฤกษ์แล้วขอเชิญ
เสด็จเถิดพะยะคะ

สมเด็จพระรามสุริวงศ์ได้ทรงฟังว่าโยธาสองพระนครหน้าหลังพร้อมเสร็จทั้งราชรถ
เพชรมาตุลมาประทับกับเกยลา สมเด็จพระจักรากวัคพระหัตถ์ชวนพระอนุชาว่าศิลาพิชัย สององค์
เสด็จครไลเข้าห้องสงฆ์ พนักงานวานรก็ไซ้ท่อนุชบงสุวรรณมาศ น้ำดอกไม้สดกระเซ็นสาดโสมพระ
องค์ สรงเสร็จมาทรงสนับเพลาเชิงอน ภูษารูปลายกรกีนรีว่า แล้วทรงเครื่องประจำทัพสำหรับ
กษัตริย์เสร็จ สวมมงกุฎเพชรเนาวรัตน์ชัชวาล พระกรทำวอวตารคว่าศิลาพิชัย รีบเสด็จครไลไปสู่ที่
ประชุมพหุลโยธา กำหนดให้พระศรีอนุชาเป็นทัพหน้า คู่มพหุลโยธาห้าสิบลสมุท องค์กรสมเด็จพระทอง
ครุฑทรงมหาเวษยาน กุมพหุลพลชั้นร้อยสี่สิบเจ็ดสมุทล้วนกระบี่มีมงกุฎยืนรายพรายรถา พิภกก็
ถวายพยากรณ์ พนักงานวานรก็ลั่นฆ้องชัยขึ้นสามที พระยาทวารขุนกระบี่ก็โบกธง นายหมวดนาย
อางก็เคลื่อนคล้ายขยาจรุดรงค์ยกออกไปในทันที

- บัดนี้ข้าวตอกแตกแล้วไปรยทราย -

พากย์)	• อย่างเยื้องพยุหนาทโดยชบวน	องค์กรมะเหศวร
	สถิตยั้งเวษยันต์	
	• โต๊ะตั้งบัลลังก์ทิพย์แลระยิบอันเจ็ดฉัน	สองท้าวเทวัญ
	อนันต์เอนกอ้าไฟ	
	• สุรเสียงพิณพาทย์ฆ้องกลองชัย	แตรสังข์เรไร
	ฉัตรแก้วขึ้นบังพระสุริเยน	

• เทียมรดด้วยสินธพเพเพน

เพียงพื้นระเนน

ระนาดระงมขมชัย

สมเด็จพระรามาสุริยวงศ์ชั้นทรงรงามสง่าปรากฏดังพระทินกรเกยยาตรา งามองค์งามพระ
อนุชาดังพระจันทราทรงกลด กลางเทพสารดีที่ขับรงามปรากฏดังพญาหงส์เหิมราชชกขบวนพระ
ยุหบาตรไปด้วยเครื่องโสมไสว มยุรฉัตรชัยธงสามชายปลิวระงมงาม เครื่องประโคมแตร์สังข์ แตร
ฝรั่ง พังสะท้าน พระยามงวานถือธงนำหน้าจตุรงค์ถึงยังสนามยุทธ องค์พระทรงครุฑสั่งให้หยุดทัพ
หน้าไว้ให้มัน คอยฟังดูกุมภัณฑ์จะทำตามประการใด เป็นทำนองซึ่งชัยแต่ก่อนมา

- บัดนี้รั้ว -

เจ้าพระนครลงกายขึ้นราชรถท่ามกลางพลางโยธิงามประดุจดั่งพระสุริสีห์แลอุทัยทองเนือง
นองไปด้วยพลโยธา เจ้าพระนครลงกามิงพิณามารทงทอดทัศนเห็นพลกระบี่กรายยกพลโยธิมาร
มากมายหลายเหลือหลาม ประดุจว่าเนื้อทรายออกจากป่า ผุ่งมัจฉาครออกจากหนองเนืองนอง
ประดุจหนึ่งเม็ดทรายชายมหาสมุทร องค์ท้าวสิบบงกฎมาดำริคิด ถ้ามาตรงมั่นกูต้อนพลโยธาต่อ
ติดจะเสียกิจพิธีการ ออย่ากระนั้นเลย จำเราจะพูดให้วิบัติจับให้ได้ในขอบเขต แล้วจึงค่อยผลาญชีวิต
ต่อภายหลัง ดำริพลางทรงกระเทียบบาท ประกาศสั่งโรทันให้เลื่อนเทียมสุวรรณเข้าไปใกล้ ตั้งท่า
ปราศรัยว่า นี่แะมนุษย์เอ๋ย เจ้านะชื่อลักษมณ์หรือว่าชื่อราม เหตุไฉนจึงกะเอาพวกเถรเถนท้อเอา
พวกไพร่ชนหินมาถมที่เหนือน้ำข้ามมหรณพ ยกโยธามาเหยียบแคว้นรบถึงแดนยักษ์ เจ้านะชื่อ
รามหรือว่าชื่อลักษมณ์ หรือว่าต้องการสิ่งของประการใดในลงกา อันเงินทองห้องพระคลังมากนัก
หนา เจ้าจึงยกโยธามาทำปล้นเปรียบประดุจหนึ่งว่าโจรจจนจนปล้นลงกากระนั้นนะหรือ มนุษย์เอ๋ย

เหม่ เหม่ ทศทัตร์ยักษ์อสูรประยูรภพ ช่างหวานขิดสนิทรสถ้อยคำดรุณฤกษ์ ประเสริฐศักดิ์
ประสมเสร็จ กระแสเสียงสำเนียงกล่าวขึ้นทำเท็จ ซึ่งคำของเจ้าเรารู้มันฉาว เรารู้เสร็จไม่สงสัย เมื่อ
ครั้งหนึ่งลงไปหาสีดาอย่างสวนดอกไม้ เขาชี้หน้าด่าให้ด้วยคำหยาบยังแข็งใจนั่งไหว้กราบอยู่ตรงหน้า
ยิ่งวอนวิงเขาก็ยิ่งด่าทอนอยู่ไม่ได้ต้องเดินก้อก้อไกลคืบไปเอง เป็นจอมยักษ์คักดาเดชกระเดื่องฤทธิ์
มานั่งไหว้ผู้หญิงปัจจามิตรนาชายพัคตร์ สัญชาติไถ่กุมภัณฑ์กระสันรักมัวเมายังด้านหน้า เผย
ต้องก้อเปล่า จริงไหมละ เจ้าทศกัณฐ์

เออ พระรามผู้งามผ่องละอองพัคตร์ ช่างพูดจาไม่น่ารักนำหัวเราะ ฮะ ๆ ๆ ๆ พูดก็ไม่งาม
เนื้อความมันก็ไม่เหมาะเลยสักนิด ใครใครจะไปสักสีดามิตรของเจ้ามาแอบ เจ้านี่ช่างพูด
ยอกย้อนซ่อนแบายไปด้วยคำหยาบ ถ้ามาถามเราจะตอบให้ทราบว่าคุณน้อย อันแม่บุญปลอด

ยอดสร้อยสีดานี้เราก็ได้มาในสวนขวัญสักปีเศษ จึงไม่น่าจะมาก่อเหตุให้เสื่อมศรี บัดนี้เล่าโฉมยง
นางเยาว์ทรงครรภ์จวนจะคลอด เหล่าพนักงานก็เข้าทอดทวยทอง หวังจะให้นางเยาว์เจ้าย่านท้องอยู่
ออกอาจ ใจจะชิมริมแฉลบถลอกปอก หนัจะพอง ท้องจะลอก เป็นลายลักษณะนี้ เน้นพระรามไม่
งามแฉะอย่างมเงา โบราณประเทียบเปรียบไว้หมด น้ำใจหญิงจริง ๆ นะเจ้า เมื่ออยู่กับผัวตัวโง่เขลา
ประคองซิด พอชู้เกี้ยวประเดี้ยวจิตก็เสียวสู้ ทั้งผู้งามไปตามชู้ภริมายืน ปลอຍให้ผัวเก่าเฝ้าสะอื่น
เป็นนอกแตก เจ้าอย่าหลงค้นหาเอาว่าเข้ามาแบก แล้วเจ้าจะบอก จงเลิกทัพกลับไปชอบคืนไปเขต
ไปหาเมียงามอร่ามเนตรชะเกิดเจ้า อันมีเมียที่เสียเขาเพราะเจ้าทำหมางเมิน มนุษย์หนุ่มนะไม่ได้
อ้อมสีดาเดิน เมินชะเถอะ พระรามช่างทำพูดไม่จริงจิตปิดตะกุดพูดเอาแต่ได้ เดิมที่เราไปหาสีดาอย่า
ลวนดอกไม้เหมือนท่านว่า สองพระกรซ้อนหัตถาขึ้นอธิษฐาน หวังไหว้ให้เทวัญให้นางรัก ใครละเขา
จะไหว้ผู้หญิงให้เสียพัศตร์เสียศักดิ์ ไม่เหมือนพระรามตามเขามาพูดอ่อนวอน สีดานะเขาไม่โอน
อ่อนยกมือไหว้ใช้ไหมละพระราม

กริ้วพลาง ราพณรียากระทึบพระบาทประกาศสั่งโยธาพร้อมพรังพลโยธาเข้าต่อตี

ฝ่ายองค์พระจักรีสั่งทัพหน้าให้ถาโถมเข้าโจมตีเขนฆ่าอสุรีให้วายปราณ

- บัดนี้รั้ว แล้วเชิด -

(พากย์)	• ยักษ์ลักลุ่มมูมรัน	ลิงหลบขบฟัน
	ขยับจะจับศาดรา	
	• ฉวยศรกรจับเกศา	ยักษ์ล้มถลาลงไปดิน
	กัปดินดอน	
	• บ้างวิ่งอาวุธหลุดกร	ล้างยักษ์หักถอน
	ตันไม้มาต่อตี	
	• ลิงหลบหลอกเล่นเป็นที่	ยักษ์โถมโจมตี
	ครันคิดเข้าฉวยชิง	
	• ยักษ์ซาเสียท่าเพราะตีลิง	มีดหน้าตาวิง
	กระเสือกกระสนรนาย	
	• บ้างตกลงหล่นใจนตาย	ม้วยมอดวอดวาย
	ด้วยมือกระบี่ตีรัน	

หนุมานชาฎณรงศ์ทรงศักดา เข้าไล่ห้าหั้นเช่นฆ่าอสูรพักตร์ทัพหน้า ทัพหน้าล้มตายวายชีวิต ทหารองค์พระจักรกฤษณ์ให้อ้อมเอิบกำเรบในฤทัยนัก ก็เดินรำทำท่าเยาะเย้ยทศพักตร์อยู่หน้ารถทรง

- กราวรำ -

ทศกัณฐ์มารมิงโมลี ทอดทัศนาศาเห็นโยธินล้มตายวายชีวิต องค์ทศพักตร์ให้โอรชานัก ฝ่ายองค์พระจักรกฤษณ์จากรถเข้าทำสงครามกับอสูรต่อไป

- บัดนี้เชิด -

(พากย์)	• สองสู้ลัปยุทธรชิงชัย	อึ้งคึงถึงไตร
	ภิกพ้อัมรินทร์	
	• ทศเศียรขึ้นศรโก่งศิลป์	อีกองค์อัมรินทร์
	ก็ลั่นศรธนูทรง	
	• ตัดเกล้าทศกัณฐ์ขาดลง	ยังปถพีพงษ์
	ก็คงระดับกลับกลายเป็น	
	• ศิลป์ชัยไล่ล้างโดยหมาย	ตัดทอนรอยกาย
	บ่วายชีวังสังขาร	
	• ตายแล้วกลับฟื้นคืนมา	องค์เจ้าลงกา
	ก็รำลำนวนโยไพ	

- กราวรำ -

ทศเศียรสุริยวงศ์พระองค์เข้าทำสงครามกับพระรามในวันนั้น เสียงเทพศาตราวุธกระทบกันเป็นประกายดังหนึ่งว่าสายอสูรนี้บาดฟาดสลักร้อยที จอมอสูรนั้นเสียท่าองค์สมเด็จพระจักรกฤษณ์ว่า ศิลป์ชัย บูชาขึ้นเหนือเศศ องค์พระนเรศผาดแผลงศรชัยในทันที ก็ต้ององค์คชสีห์ กายกรเศศาขาดสะบั้นในทันใด

- บัดนี้เชิดฉิ่ง -

- รัว -

ทศเคียรสุริยวงศ์เมื่อพระองค์ร้ายเวทย์คาถามหานต์ ณ บัดล กายกรเทศาก็ต่อติดสนิท อสุรายืนเฝ้าเย้ยอยู่ไปมา พระยามารเฝ้าเย้ยอยู่ไกล ว่านี่แน่ะ พระรามกระทำศึกชิงนางงามไม่ สมฤทัยคิด จงเลิกทัพกลับไปคืนศรีอยุธยา หากมีมิตรจะดีกว่า อย่าทำศึกชิงสีดานางในครั้งนี้ จงเลิก ทัพกลับไปโยธีเถิดนะท่าน

เหม่ เหม่ ทศกัณฐ์ ช่างหยันว่า ว่ามีจิตคิดเมตตามิให้บรลัยอย่างอวดฤทธิ์ไกรไม่หยุดหย่อน ถ้าแม้ว่าเราแผลงศรซ้ำ ทำวีย์สิบกรกายาต้องขาดตกลงมหานคร เป็นเหยื่อของมัจฉา อย่าว่าแต่ เจ้าลงกาเลย ถึงภูผาเมรุไกร ถ้ามาตรแม้นว่าเราพากเพียรแผลงไปด้วยศรศรี ด้วยวันคืนเดือนปียังมี อีกมากนะทศกัณฐ์

เจ้าพระนครลงกาได้ทรงฟังให้หวาดหวั่นพระทัย ขนพองสยองเกล้าลงมาสู่ชั้น เทพพระ ศาตรายี่สิบพระหัตถ์ พลันจะพลัดตก พระหัตถ์ของด้วยมนัสกษัตรา มาตริตรีง ถ้ามาตรแม้นกู กระทำศึกในครั้งนี้ คงจะพลาดทำเสียที่มนุษย์น้อยเป็นแน่แท้ พลังองค์กุมภภัณฑ์ผันแปรเป็น ปริศนาว่านี่แน่ะพระราม เวลานี้พระสุริยาก็ใกล้ค่ำ ใกล้อัสดงลงต่ำลับเมรุมาศ ถ้ามาตรแม้นเรา กระทำศึกก็ผิดวิสัยกษัตราแต่เดิมที่ รบราในชาติวีรียากลำบากไพร่ ถ้ามาตรแม้นพระสุริ.....เธอส่อง หล้าทั้งสองรากรีทามาผลาญรณยุทธ เราว่าครั้งนี้ เออ เจ้ามนุษย์จะคิดเห็นเป็นประการใด

- แล้วทศกัณฐ์จะหย่าทัพกลับไปลงกาหรือเปล่า
- ก็มันสมควรแก่เวลาแล้วนี่
- สมควรแล้วหรือ
- สมควรแล้ว

ครั้นเหลียวดูเวลาก็ล่วงมาตีกณัด พระพายเพียรพายุพัด หอมพรรณพฤกษา ถ้าประมาณ เวลาสี่ทุ่มเศษ ตามที่ได้สังเกตแต่ก่อนมา ขอน้องนุชชุดิลงแต่เพียงนี้ เชิญเลยดนตรีจึงบรรเลงเป็น เพลงลา

- เพลงลา -

สวัสดิ์

ภาคผนวก จ

ภาพตัวหนังสือใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ภาพหนังสือใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี นี้ เป็นบางส่วนของภาพตัวหนังสือใหญ่ที่มีอยู่
ภาพถ่ายบางตัวอาจซ้ำกัน ทั้งนี้รูปภาพที่บันทึกได้บันทึกจากตัวหนังสือของวัดสว่างอารมณ์ที่ปรากฏ
อยู่ ซึ่งลายภาพตัวหนังสือบางตัว มีมากกว่า 1 ภาพ ภาพถ่ายตัวหนังสือใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัด
สิงห์บุรี ในวิจัยเล่มนี้ได้รับความอนุเคราะห์ จาก อาจารย์ขจิต นววิระ เลขานุการศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดสิงห์บุรี โรงเรียนสิงห์บุรี ซึ่งเป็นภาพถ่ายตัวหนังสือบางส่วนเท่านั้น จำนวนทั้งสิ้น 124 ภาพ
ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

หน้าหมายเลข 50

ชื่อตัวละคร

หนุมาน

ประเภทหนัง

หนังง่า

หมายเลข 51

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

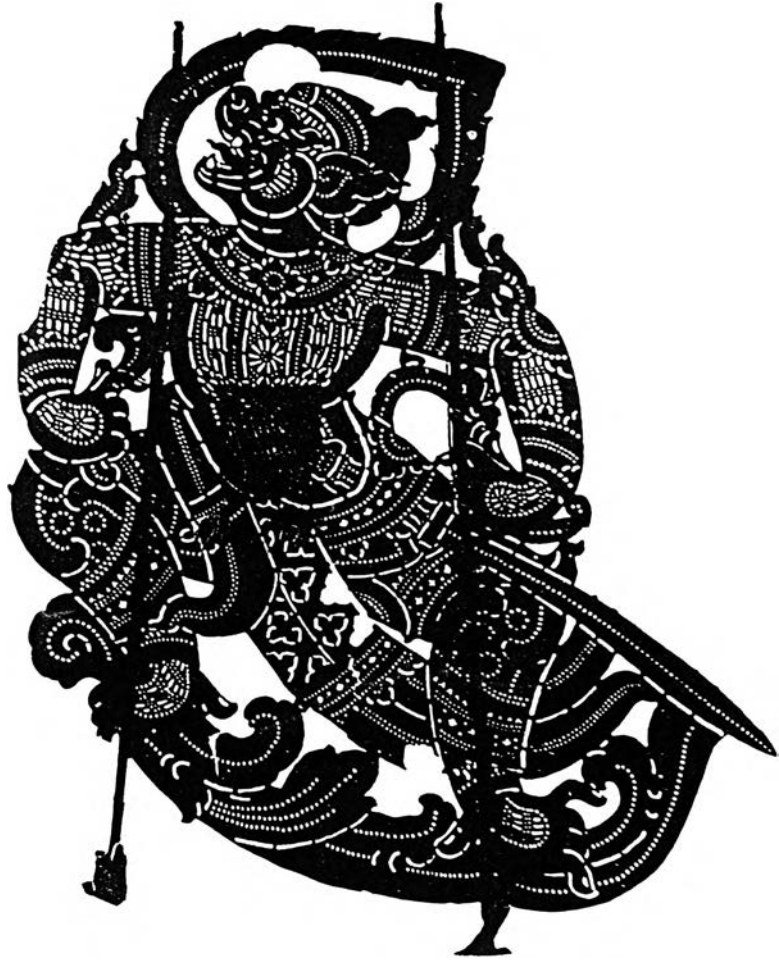
พระราม
หนังโถง

หนังหมายเลข 52

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระราม / พระสัตรุ
หนังง่า (หนังเงื่อ)

หน้าหมายเลข 53

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมาน
หนังคนजर

หน้าหมายเลข 54

ชื่อตัวละคร

องค์

ประเภทหนัง

หนังคนเฒ่า

หน้าหมายเลข 55

ชื่อตัวละคร

ประเภทหนัง

สุครีพ

หนังคนजर

หนังสือหมายเลข 56

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

ไมยราพณ์
หนังสือเนเจอร์

หน้าหมายเลข 57

ชื่อตัวละคร

พระราม

ประเภทหนัง

หนังคนजर

หน้าหมายเลข 58

ชื่อตัวละคร

พระลักษมณ์

ประเภทหนัง

หนังคนजर

หนังสือหมายเลข 59

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

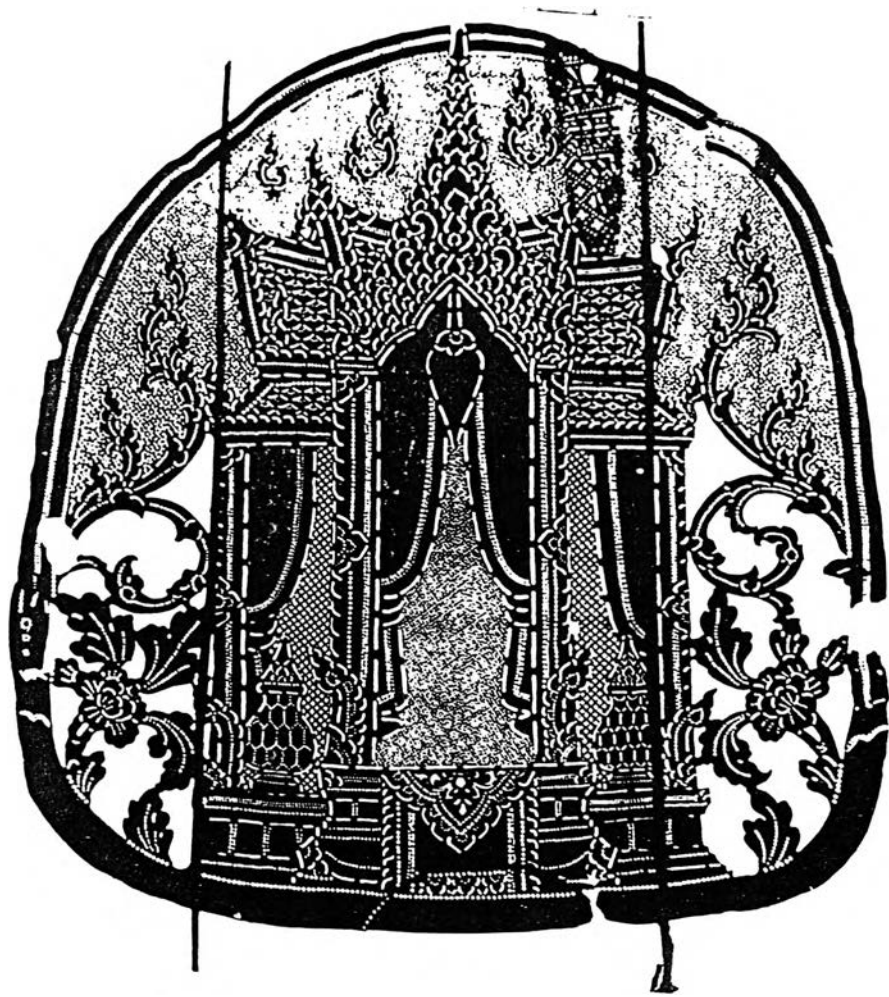
พระลักษมณ์
หนังสือเนเจอร์

หน้าหมายเลข 60

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

ทศกัณฐ์
หนังคนเฒ่า

หมายเลข 61

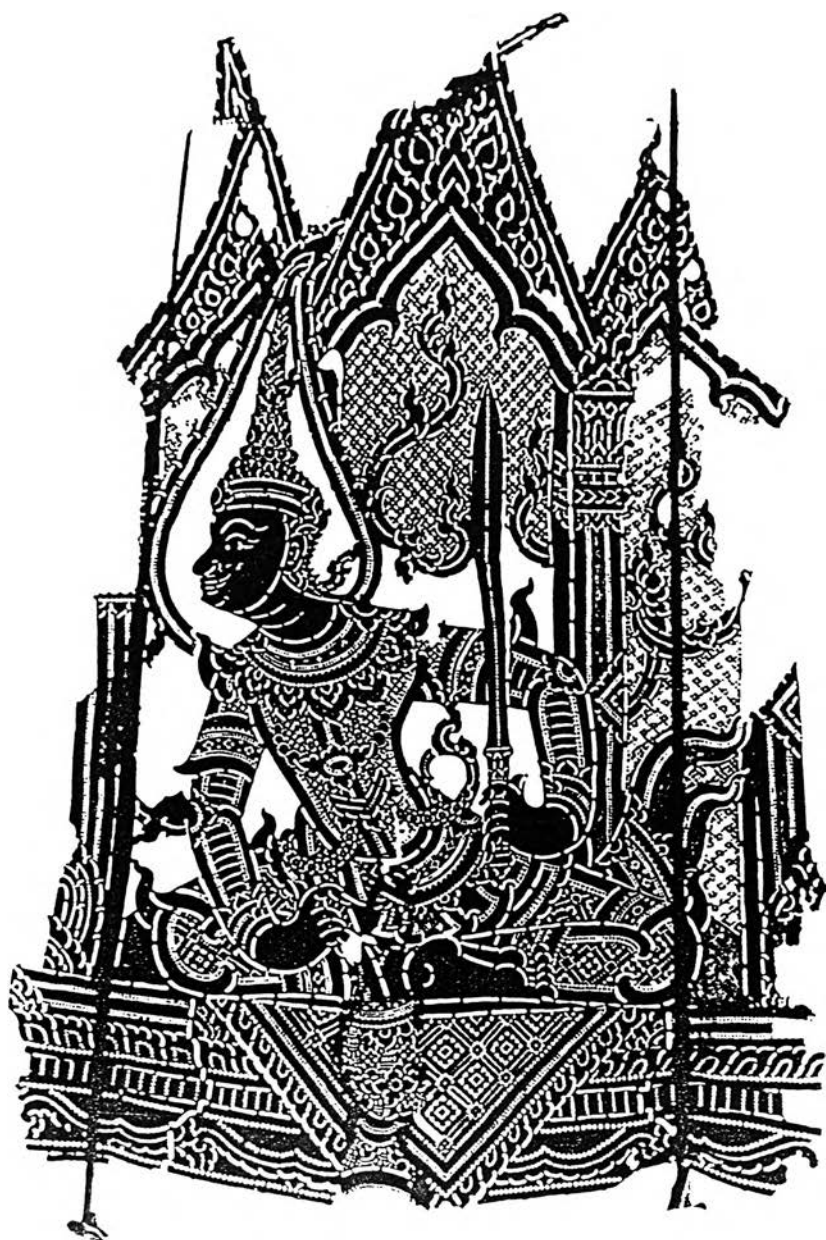
ชื่อตัวละคร

พระเมรุมาศศพพระราม*

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

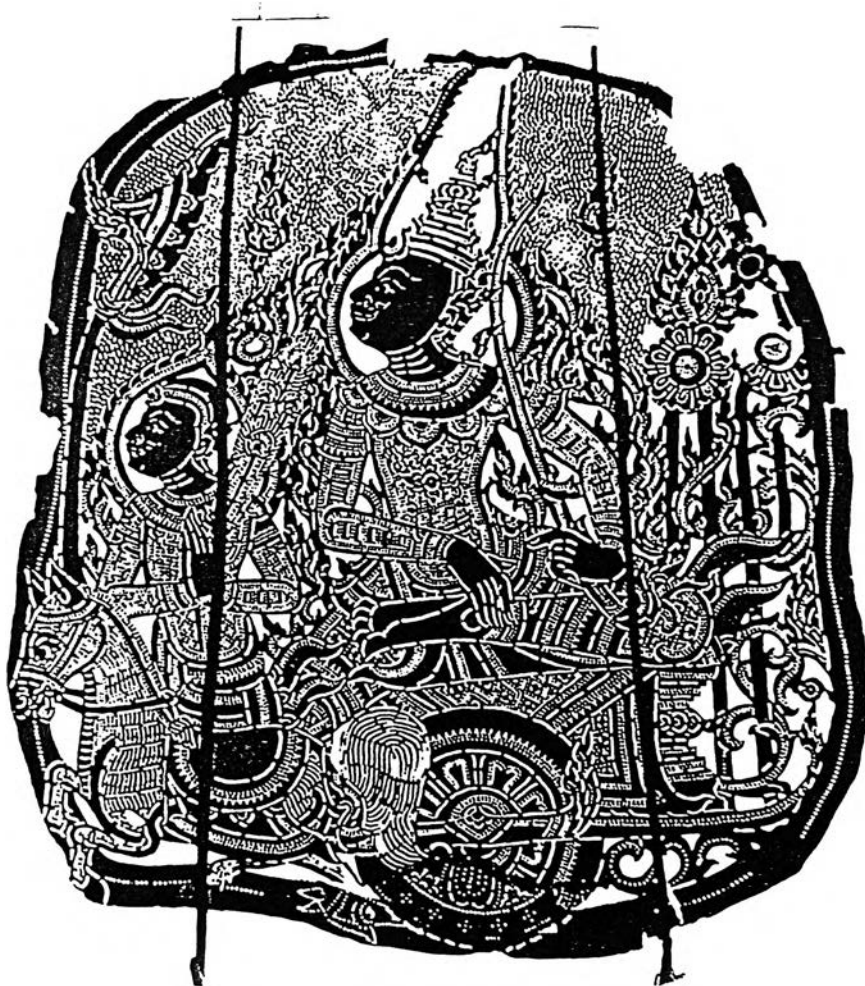
* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นหนังภาพปราสาท หรือ วิมาน

หน้าหมายเลข 62

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระอินทร์ (เทวดา)
หนังเมือง / หนังปราสาท

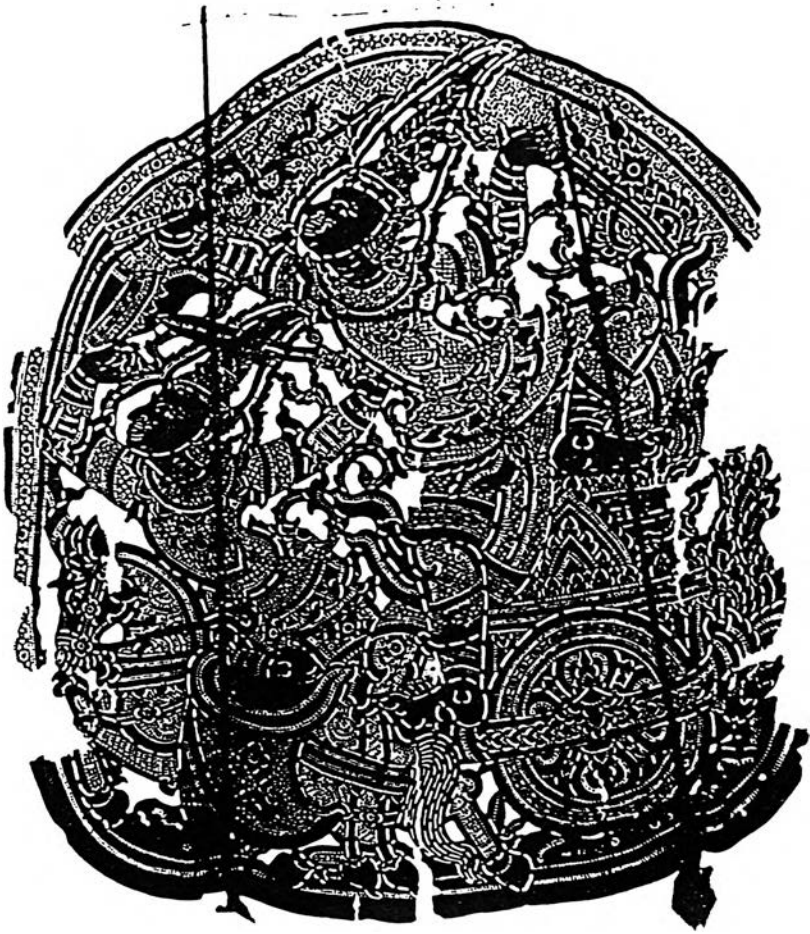
หนังสือหมายเลข 63

ชื่อตัวละคร

พระอินทร์ทรงราชรถ

ประเภทหนังสือ

หนังสือราชรถ

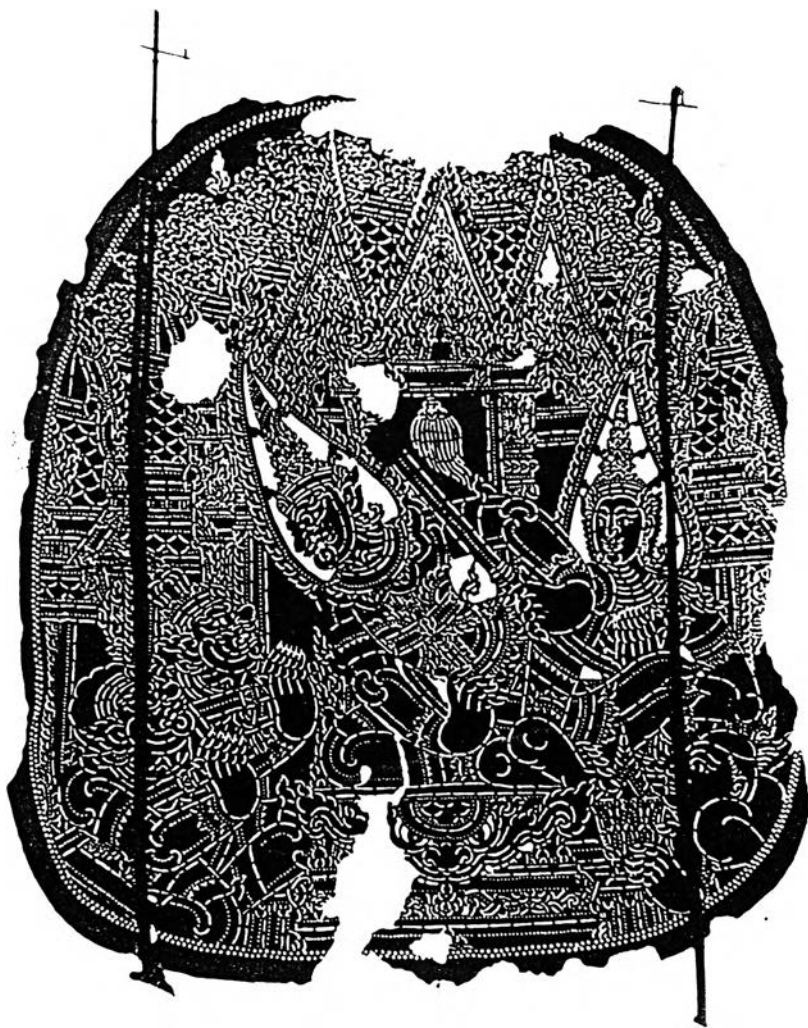
หน้าหมายเลข 64

ชื่อตัวละคร

พระราม / พระลักษมณ์

ประเภทหนัง

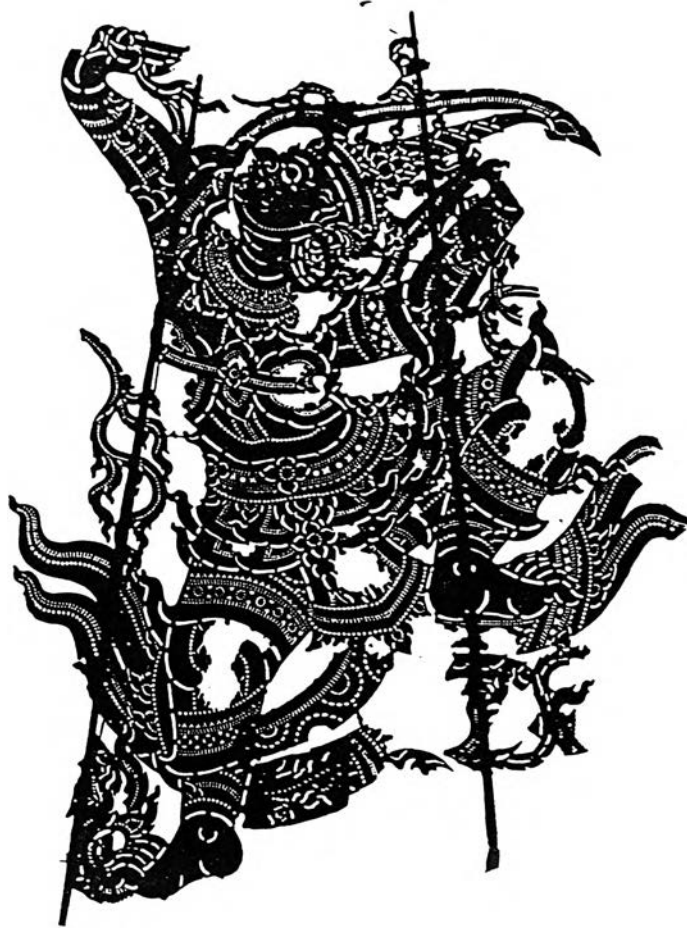
หนังราชรถ

นํงหมายเลข 65

ชอตัวละคร
ประเภทนํง

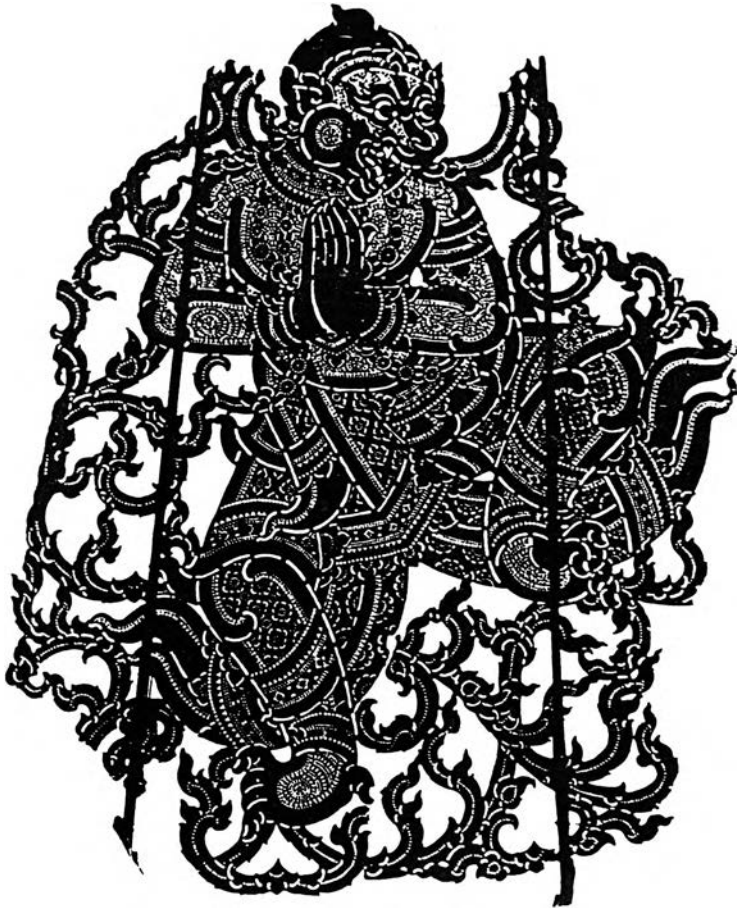
อินทราชดกบนางสุวรรณกนญมา
นํงปราสาท / นํงเมอง

หนังสือหมายเลข 66

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

อินทรีชิต
หนังง่า (เงื่อ)

หน้าหมายเลข 67

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมานร้ายเวทย์
หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 68

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระฤๅษี
หนังเรื่อง / ปราสาท

หนังหมายเลข 69

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

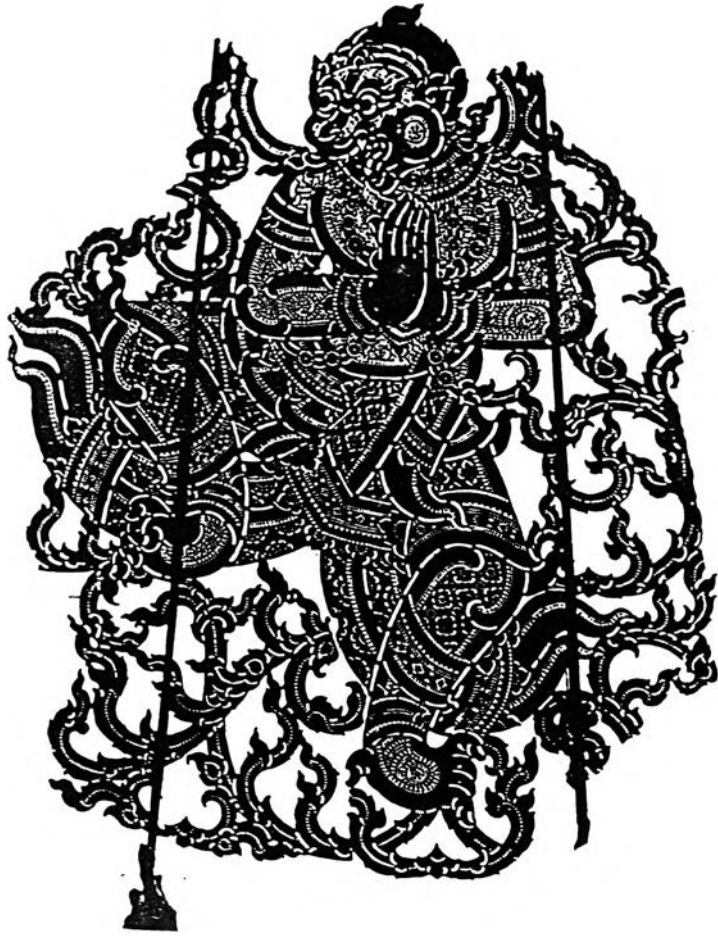
หนุมาน องคต เข้าเฝ้าพระฤๅษี
หนังเรื่อง / หนังเฝ้า

หนังหมายเลข 70

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมาน องคต เข้าเฝ้าพระฤๅษี
หนังเรื่อง / หนังเฝ้า

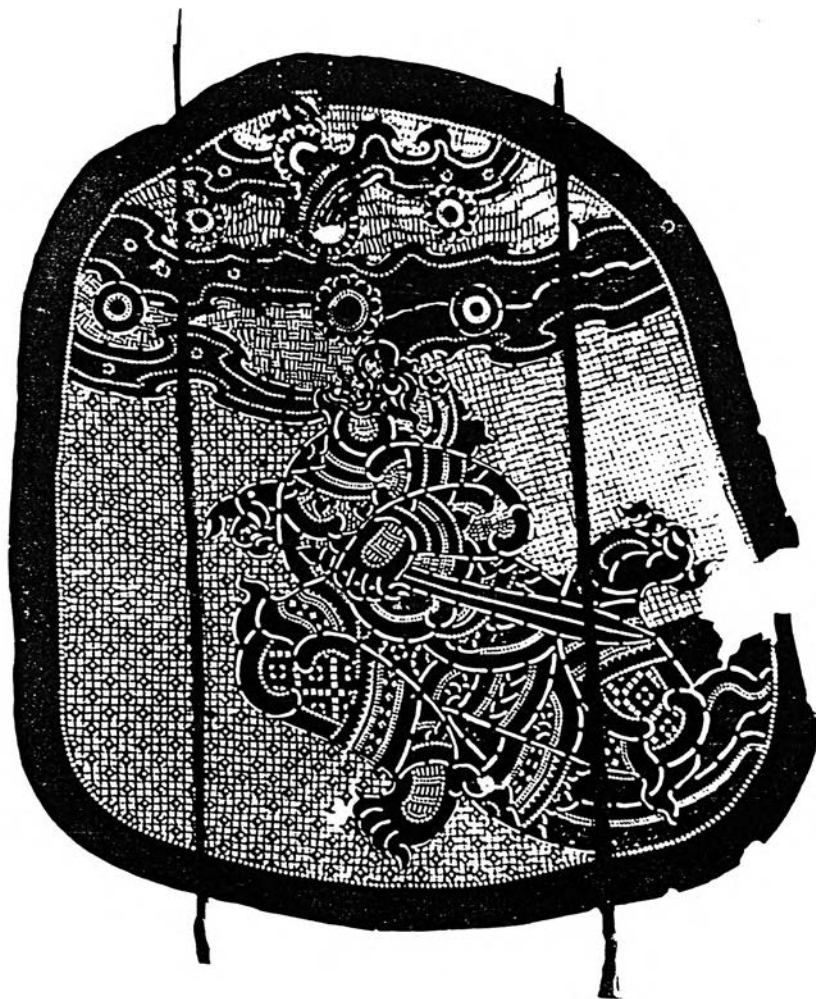
หน้าหมายเลข 71

ชื่อตัวละคร

หนุมานร้ายเวทย์

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 72

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมานหาวเป็นดาวเป็นเดือน
หนังเรื่อง

หน้าหมายเลข 73

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

นางวานรินทร์อยู่ในถ้ำ
หนังเมือง / หนังปราสาท

หมายเลข 74

ชื่อตัวละคร

พระราม นางสีดา*

ประเภทหนัง

หนังเมือง

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นหนังภาพ หนุมานแปลงเป็นมานพเข้าไปหานางวานรินทร์ในถ้ำ

หนังสือหมายเลข 75

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

หนุมานเกี่ยวนางวานรินทร์
หนังสือ (ฉบับที่)*

* ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นหนังสือฉบับที่เท่าใดเนื่องจากไม่ได้ใช้แสดงในปัจจุบัน

หมายเลข 76

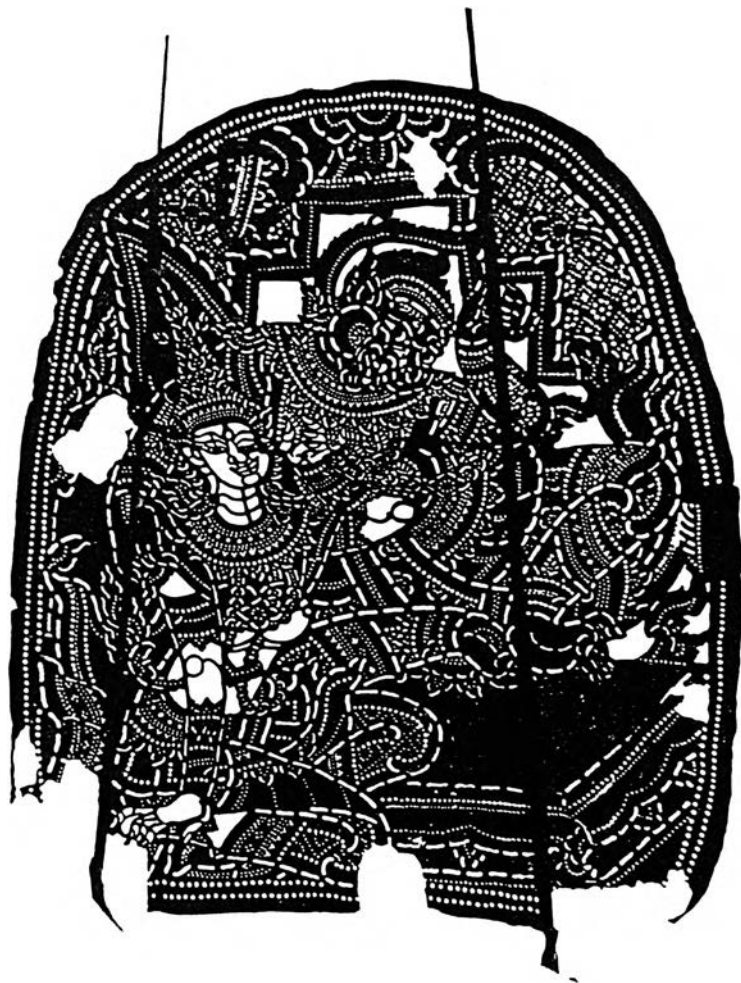
ชื่อตัวละคร

หนุมานเกี่ยวนางวานรินทร์

ประเภทหนัง

หนังเมือง / ปราสาท (จับที่)*

* ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นหนังจับที่เท่าใดเนื่องจากไม่ได้ใช้แสดงในปัจจุบัน

หนังสือหมายเลข 77

ชื่อตัวละคร

หนุมานเกี่ยวนางวานรินทร์

ประเภทหนังสือ

หนังสือเรื่อง / ปราสาท-เมือง (ฉบับที่)*

* ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นหนังสือฉบับที่เท่าใดเนื่องจากไม่ได้ใช้แสดงในปัจจุบัน

หน้าหมายเลข 78

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมานแบกนางวานรินทร์
หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 79

ชื่อตัวละคร

ประเภทหนัง

หนุมานชว่างนางวานรินทร์

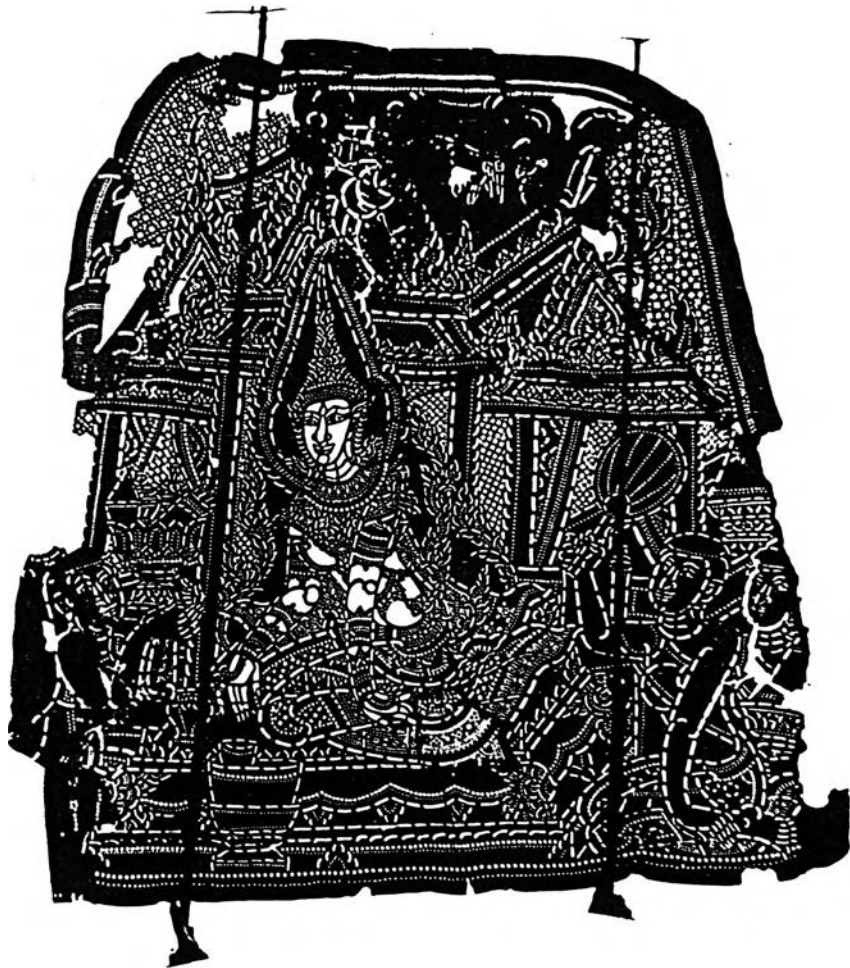
หนังเรื่อง

หมายเลข 80

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

นางสีดาประทับพลับพลาในอุทยานเมืองลงกา
หนังเมือง / หนังปราสาท

หนังสือหมายเลข 81

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

นางสีดา / มณโฑ
หนังเมือง / หนังปราสาท

หนังหมายเลข 82

ชื่อตัวละคร

หมีทำลายพิธีชุบศรนาคบาด*

ประเภทหนัง

หนังจับ

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นภาพยักษ์ออกจับสัตว์

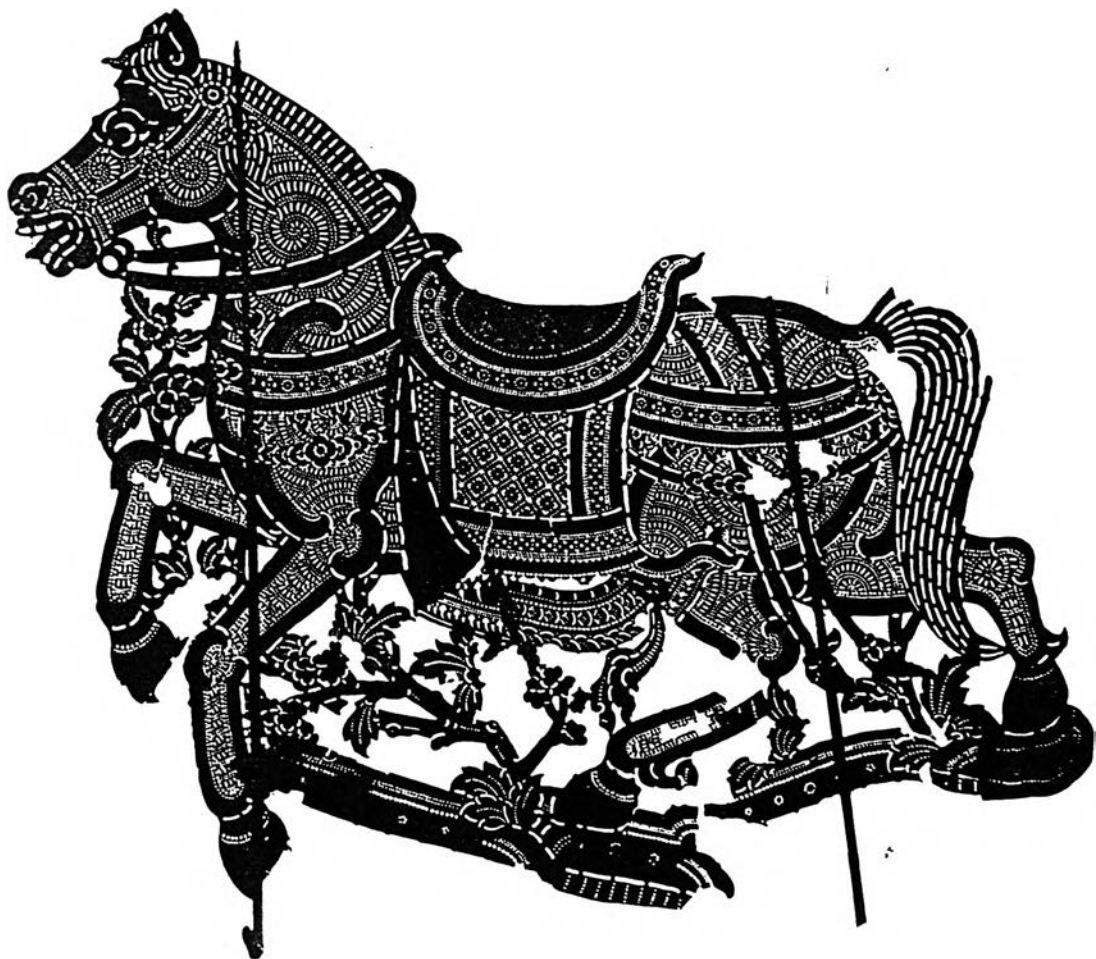
หมายเลข 83

ชื่อตัวละคร

พระราม / นางสีดา

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 84

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

ม้าอุปการ
หนังสือ / เบ็ดเตล็ด

หนังสือหมายเลข 85

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

พระลพ / พระมงกุฎ
หนังสือ

หมายเลข 86

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระลบ / พระมงกุฎ
หนังง่า

หนังหมายเลข 87

ชื่อตัวละคร

พระอลบ / พระมงกุฎ

ประเภทหนัง

หนังแสดง

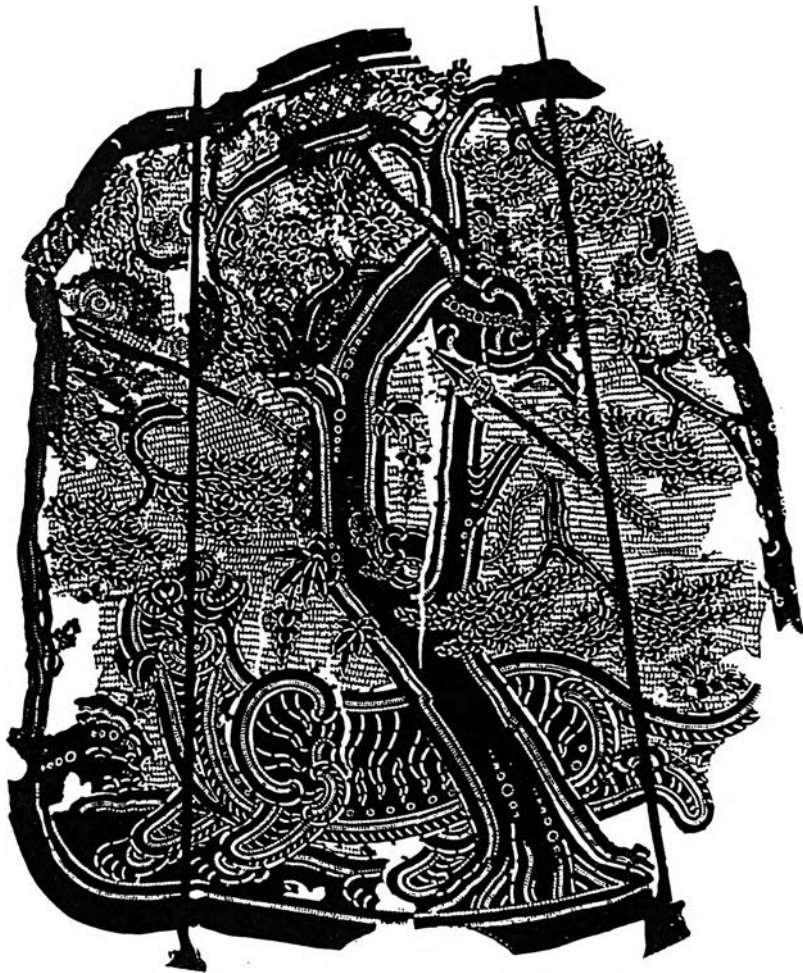
หนังสือหมายเลข 88

ชื่อตัวละคร

ตันพญารัง

ประเภทหนังสือ

หนังสือเรื่อง

หน้าหมายเลข 89

ชื่อตัวละคร

ต้นพญารัง*

ประเภทหนังสือ

หนังสือเรื่อง

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นหน้าตอนพระมงกุฎ พระลบ ประลองศร

นํ้าหมายเลข 90

ชื่อตัวละคร
ประเภทนํ้า

นางสีดาอุมพระมงกุฎ
นํ้าคนเนจ

หมายเลข 91

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

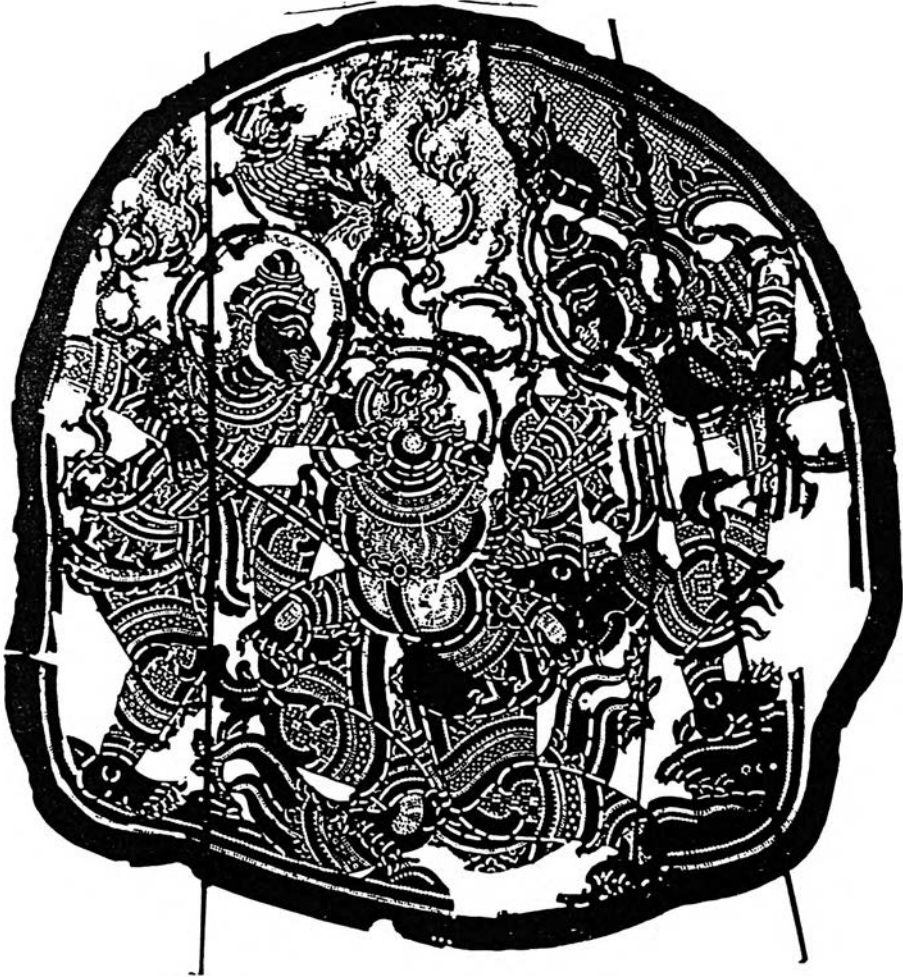
พระมงกุฎ / พระลบ คู่กับหนุมาน
หนังจับ

น้ํงหมายเลข 92

ช้ํอด้วละคร
ประภทน้ํง

พระลบ พระมงกุฏ ต่ํอสู้กับหนุมน
น้ํงเร่อง

หน้าหมายเลข 93

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระลพ พระมงกุฎ คู่กับหนุมาน
หนังเรื่อง

หนังหมายเลข 94

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมานถูกลักหน้า
หนังเรื่อง

หน้าหมายเลข 95

ชื่อตัวละคร

นางอำภา หรือ นางรัมภา*

ประเภทหนัง

หนังคนजर

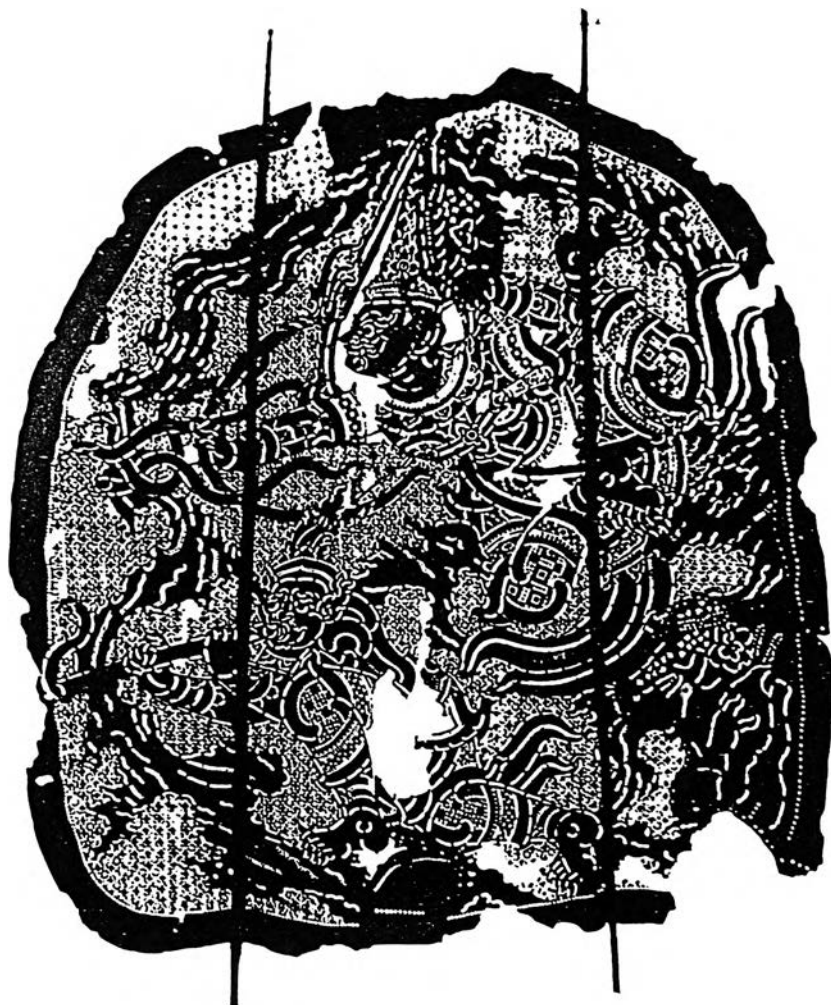
* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นตัวหนังนางพิรากรวนอุ้มหม้อน้ำในตอนศึก
ไมยราพณ์

หนังหมายเลข 96

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

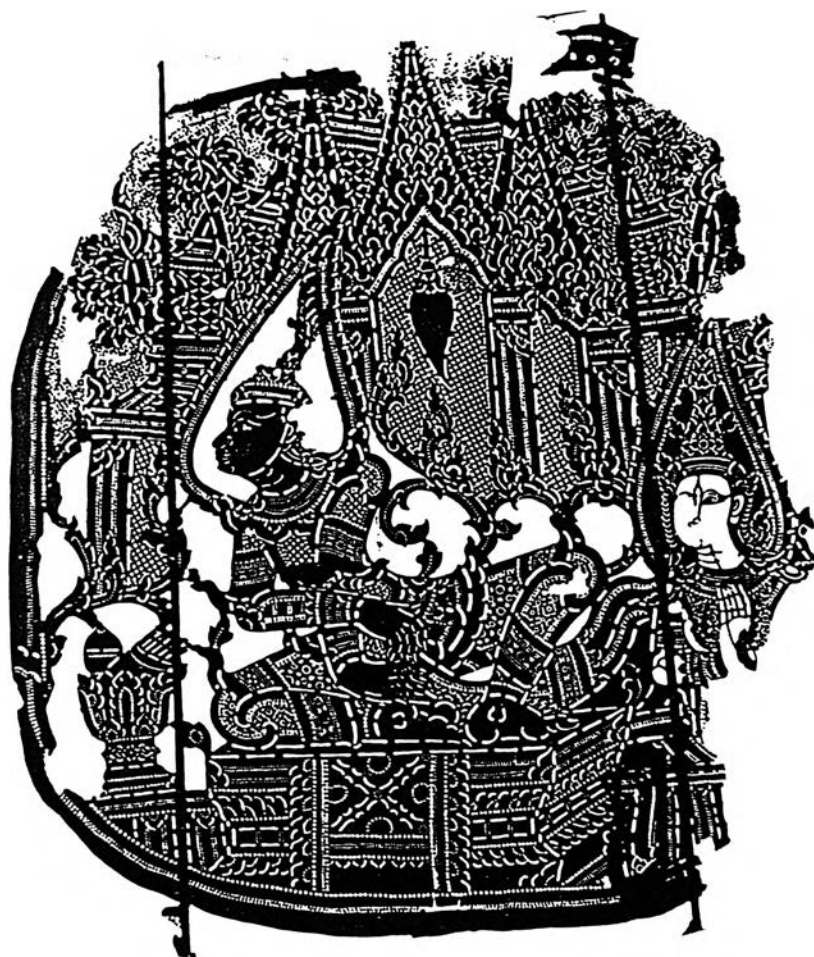
นางฟ้า
หนังคนเฒ่า

หมายเลข 97

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

อินทรี
หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 98

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระรามกับนางสีดา
หนังเมือง / หนังปราสาท

หนังสือหมายเลข 99

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

วิรุณจำบัง
หนังสือเรื่อง

หนังสือหมายเลข 100

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

วิรุณจำบังต่อสู้กับหนุมาน
หนังสือจับ

หนังสือหมายเลข 101

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

สีทศาสुरย์ต่อสู้กับหนุมาน
หนังสือเรื่อง / หนังสือจับ

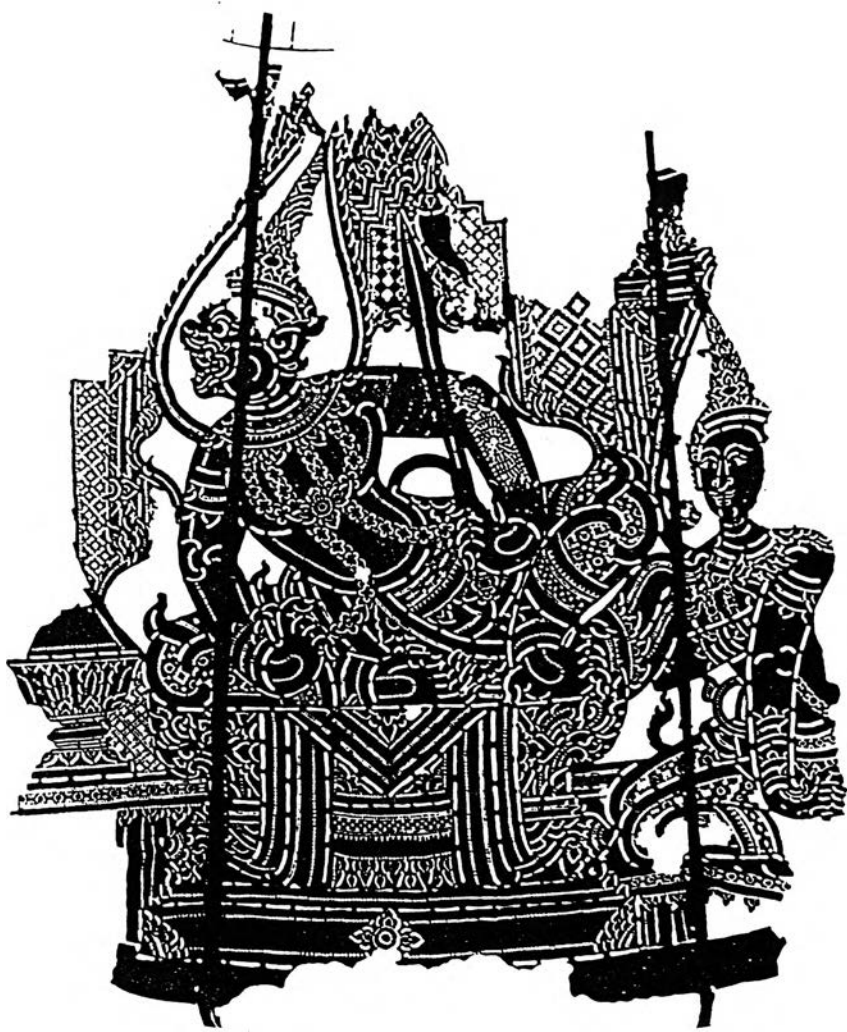
หนังหมายเลข 102

ชื่อตัวละคร

ประเภทหนัง

วิรุณจำบังแผลงศร

หนังง่า

หน้าหมายเลข 103

ชื่อตัวละคร

หนุมานทรงเครื่องกับนางสุวรรณกันยมา

ประเภทหนัง

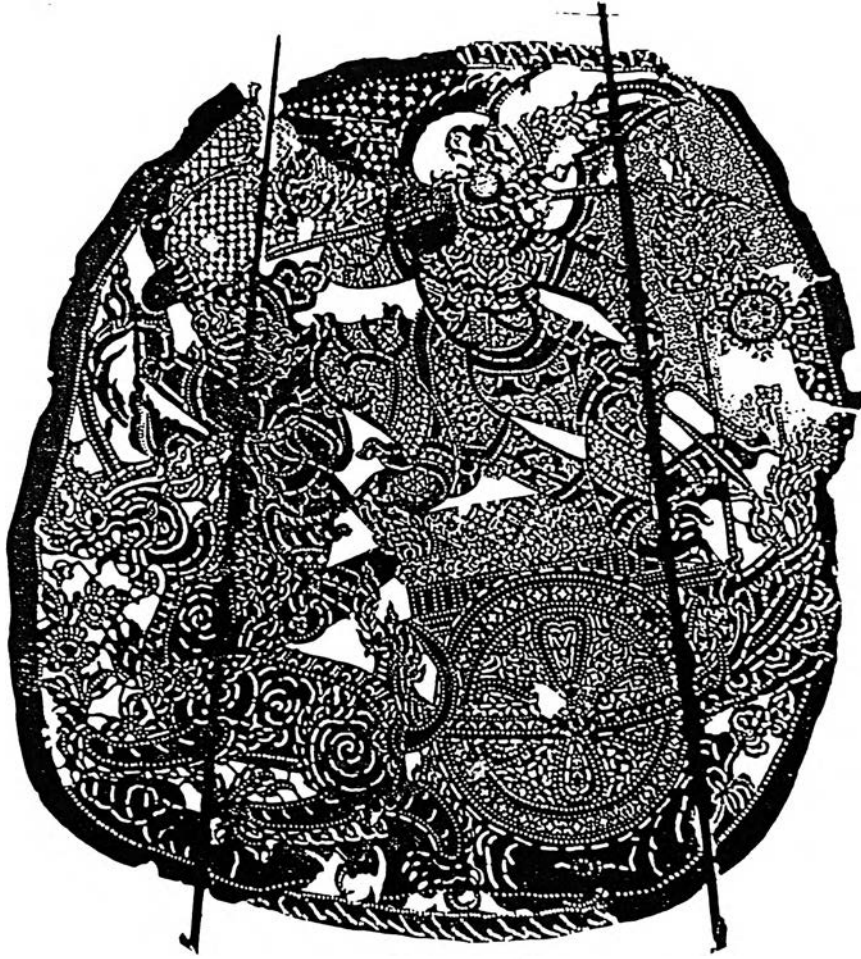
หนังเมือง / หนังปราสาท

หนังสือหมายเลข 104

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

หนุมานทรงเครื่อง
หนังง่า

หนังสือหมายเลข 105

ชื่อตัวละคร

หนุมานทรงเครื่อง

ประเภทหนัง

หนังราชรถ

หน้าหมายเลข 106

ชื่อตัวละคร

หนุมานทรงเครื่องกับนางสุวรรณกันยมา*

ประเภทหนังสือ

หนังสือ

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าลักษณะมงกุฎยอดชัยของตัวลิงไม่แน่ชัดว่าเป็นตัวหนุมานทรงเครื่อง หรือ พญาพาลีกับนางดารา

หนังสือหมายเลข 107

ชื่อตัวละคร

ทศกัณฐ์สังเมือง*

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

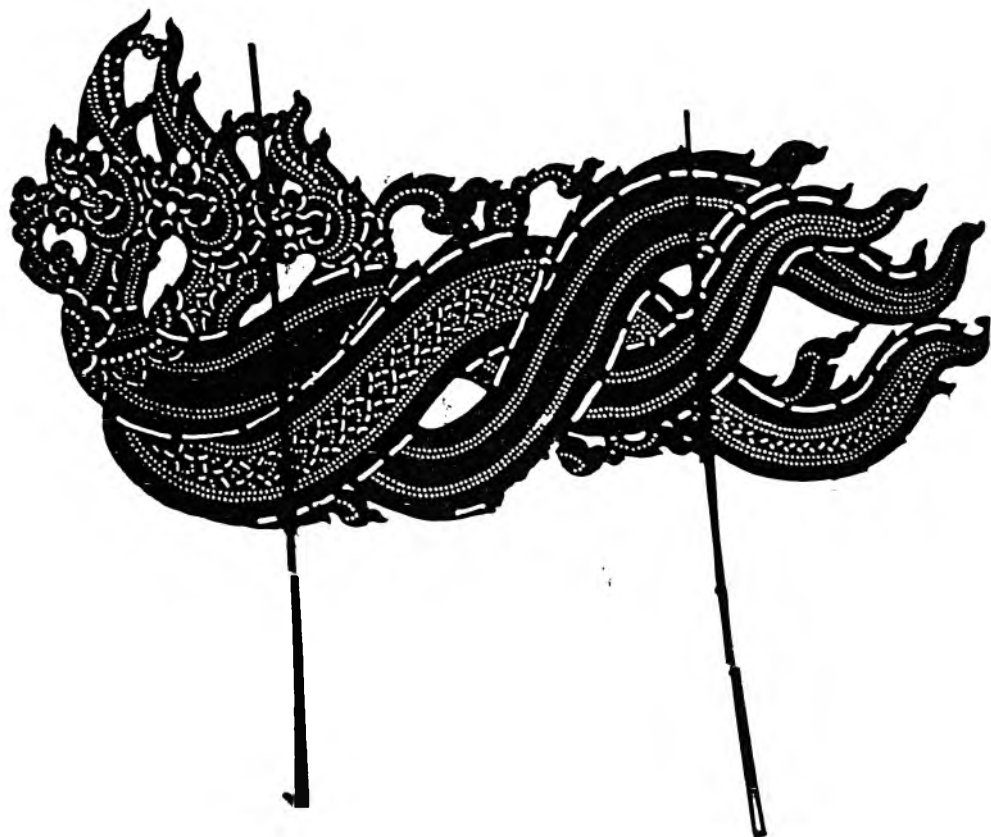
* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าตัวนางด้านขวาของทศกัณฐ์ คือ นางมณฑิลา ส่วนนางทางซ้ายมือของทศกัณฐ์ คือ นางกาฬิณี

น้ํงหมายเลข 108

ชื้อต้วละคร
ประภทหน้ํง

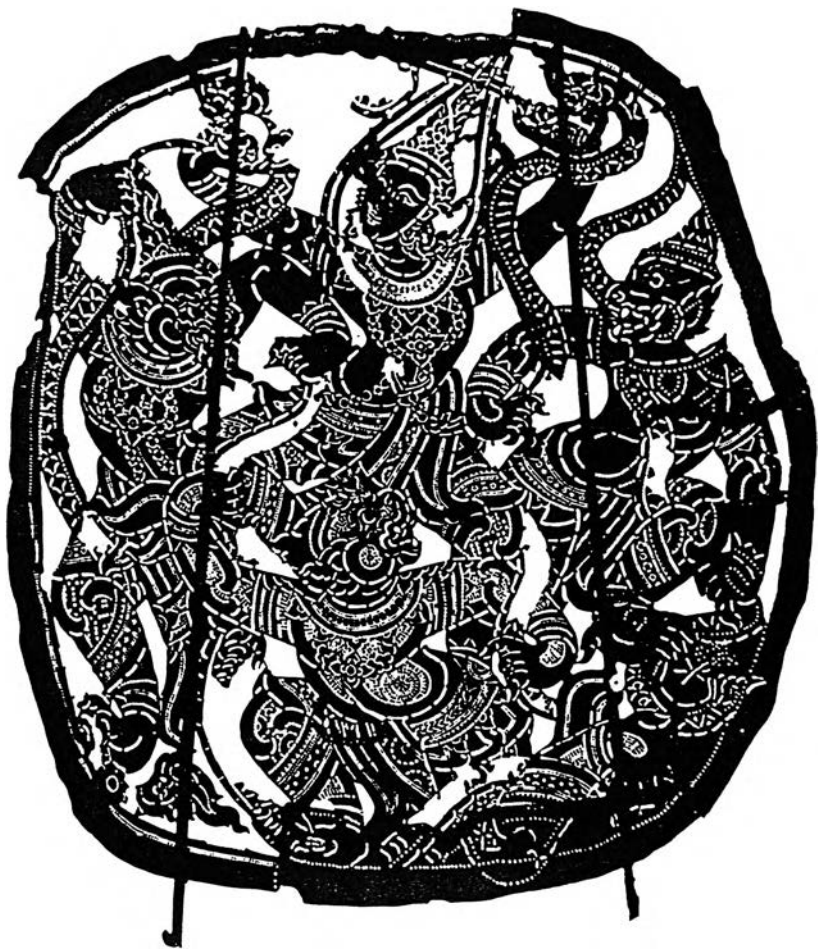
ทศกัณฐ์สั่งเมือง (โตกเศร้ํา)
หน้ํงราชรถ

หนังหมายเลข 109

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

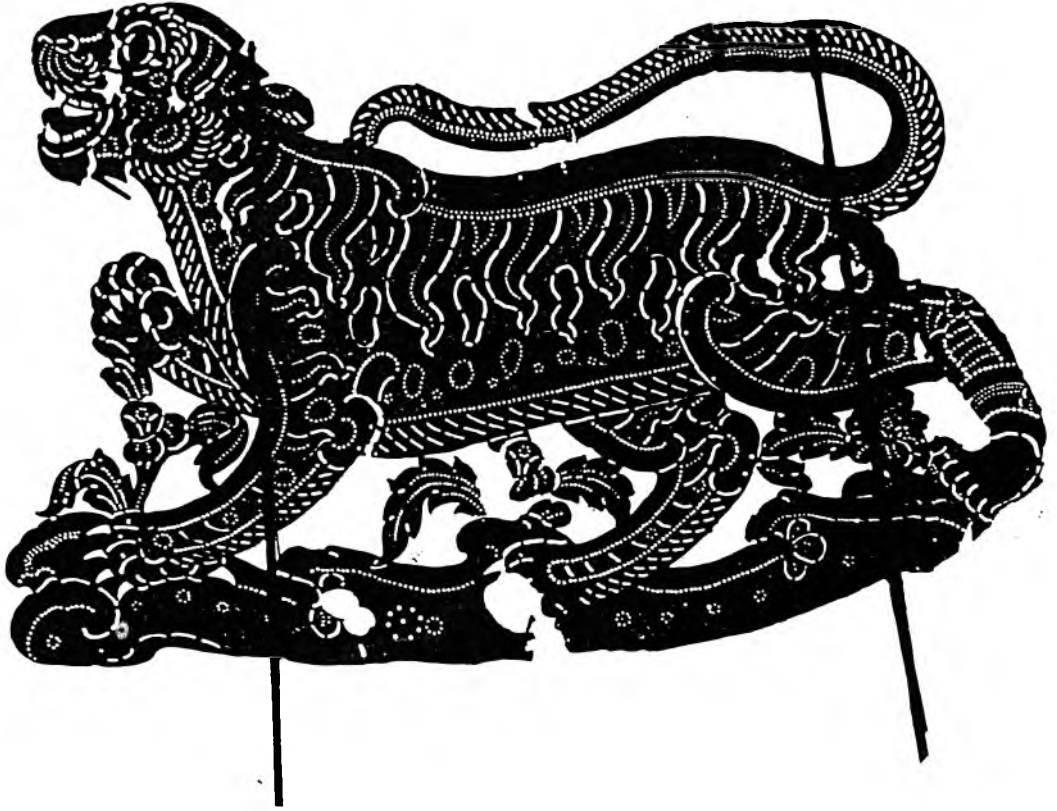
เขนนาค / พญานาค
หนังเขน

หมายเลข 110

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระลักษมณ์ หนุมาน องคต สุครีพ ต่อสู้กับพญานาค
หนังเรื่อง / หนังจับ

หมายเลข 111

ชื่อตัวละคร

เสือ

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

หนังสือหมายเลข 112

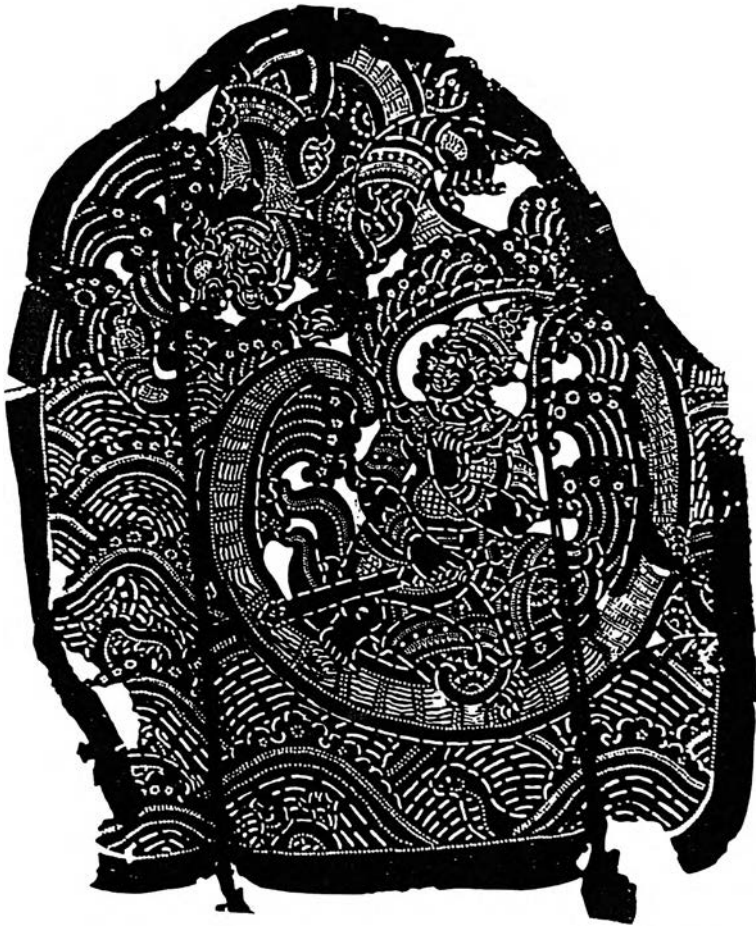
ชื่อตัวละคร

กวางทอง*

ประเภทหนังสือ

หนังสือเรื่อง

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นตัวหนังสือภาพกระป๋อง

หนังสือหมายเลข 113

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

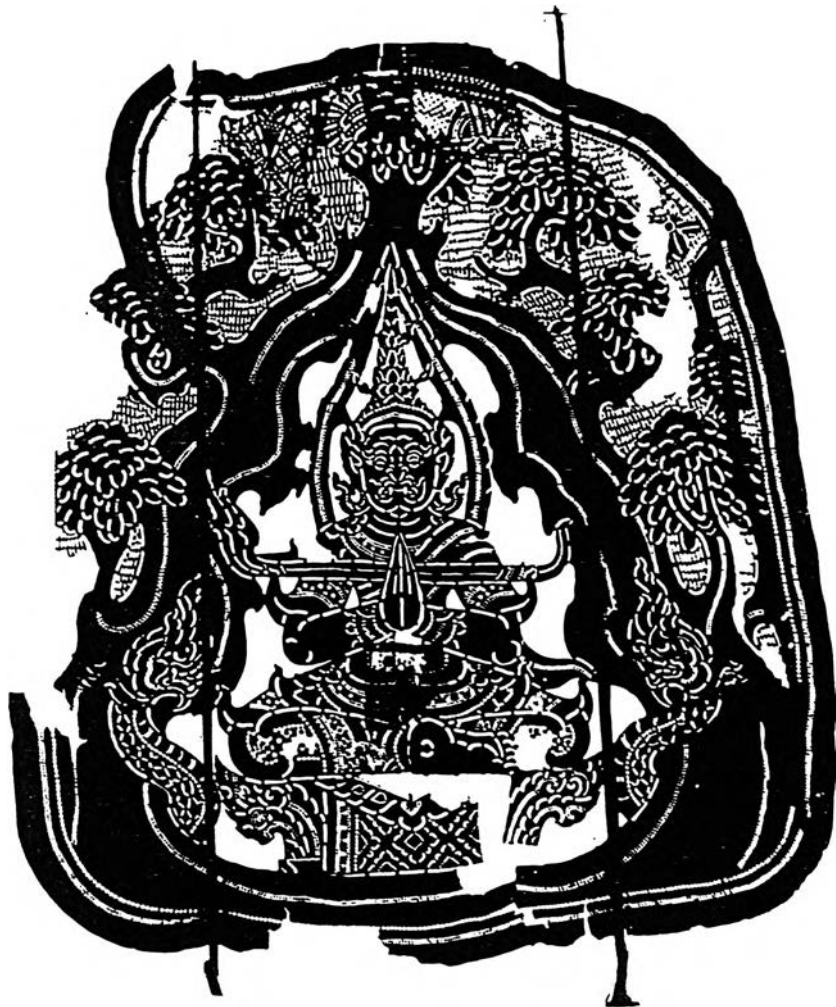
วิรุณจำบังหลบหนุมานอยู่ในพองน้ำ
หนังสือเรื่อง

หมายเลข 114

ชื่อตัวละคร	ไมยราพต้องคร*
ประเภทหนัง	หนังเรื่อง

* นายประเมษฐ์ บุณยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นภาพหนังตัววิรุญจำบังถูกหอก นายจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ กล่าวว่าตามเนื้อเรื่องรามเกียรติ์ ไมยราพไม่ได้ถูกศรหรือหอก แต่ถูกทำร้ายด้วยต้นตาล

หนังสือหมายเลข 115

ชื่อตัวละคร

อินทรชิตชุบศรนาคนาคในโพรงไม้ไผ่รัตน*

ประเภทหนังสือ

หนังสือเรื่อง

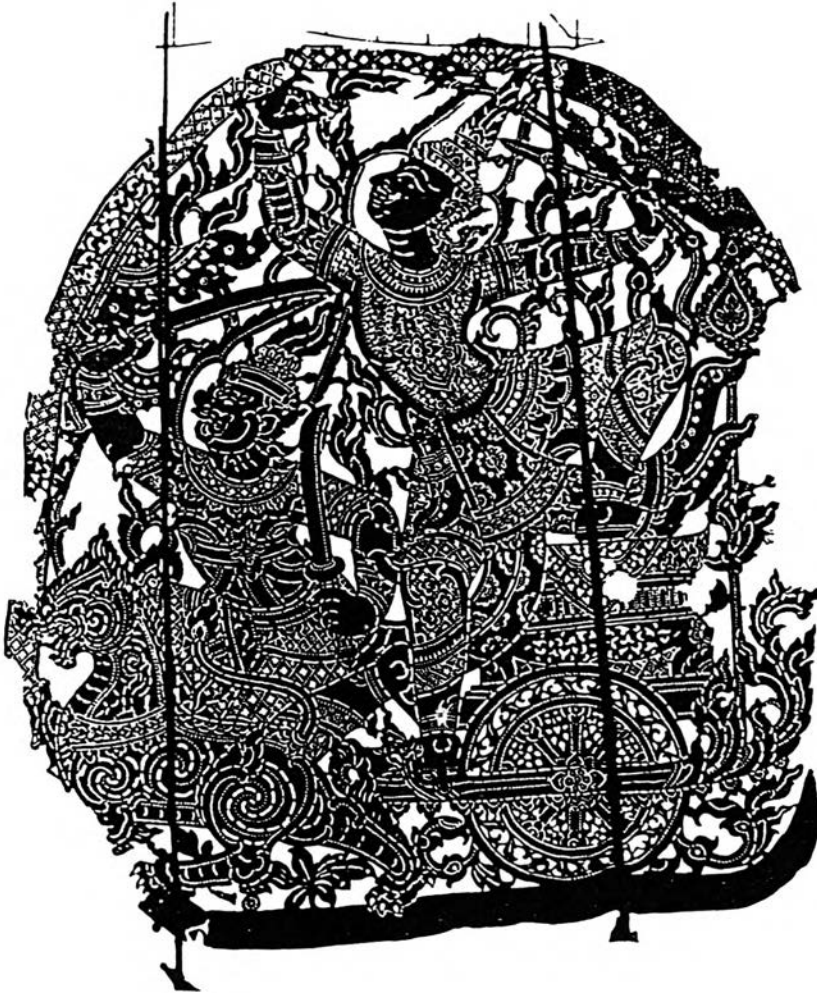
* นายเปี่ยม ศุภนกร ให้ข้อมูลว่า ใช้ตัวหนังสือนี้ประกอบในพิธีไหว้ครุหนังสือใหญ่ประจำปี เพราะเชื่อว่ามียุทธฤทธิ์ปาฏิหาริย์ตามลายของตัวหนังสือ

หมายเลข 116

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

วิรุณจำบังอ้ายม้านิลพานุ
หนังเรื่อง

หน้าหมายเลข 117

ชื่อตัวละคร

ทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์*

ประเภทหนังสือ

หนังสือพระราชรถ

* นายประเมษฐ์ บุญยะชัย ให้ข้อมูลว่าน่าจะเป็นภาพหนังสือทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์ลงพระรามก่อนออกรบ (เพื่อแจ้งภาพให้ชัดว่าเป็นทศกัณฐ์แปลง ภาพหนังสือจึงแยกกระหว่างยักษ์กับเทวดาชัดเจน)

หนังสือหมายเลข 118

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

ทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์ต่อสู้กับพระราม
หนังสือจับ (รบเจ้า)

หนังสือหมายเลข 119

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมาน
หนังคนजर

หมายเลข 120

ชื่อตัวละคร

เขน / ตัวตลก

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

หนังหมายเลข 121

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

พระมงกุฎ
หนังแผง

หนังสือหมายเลข 122

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนังสือ

พระลพ
หนังง่า

หมายเลข 123

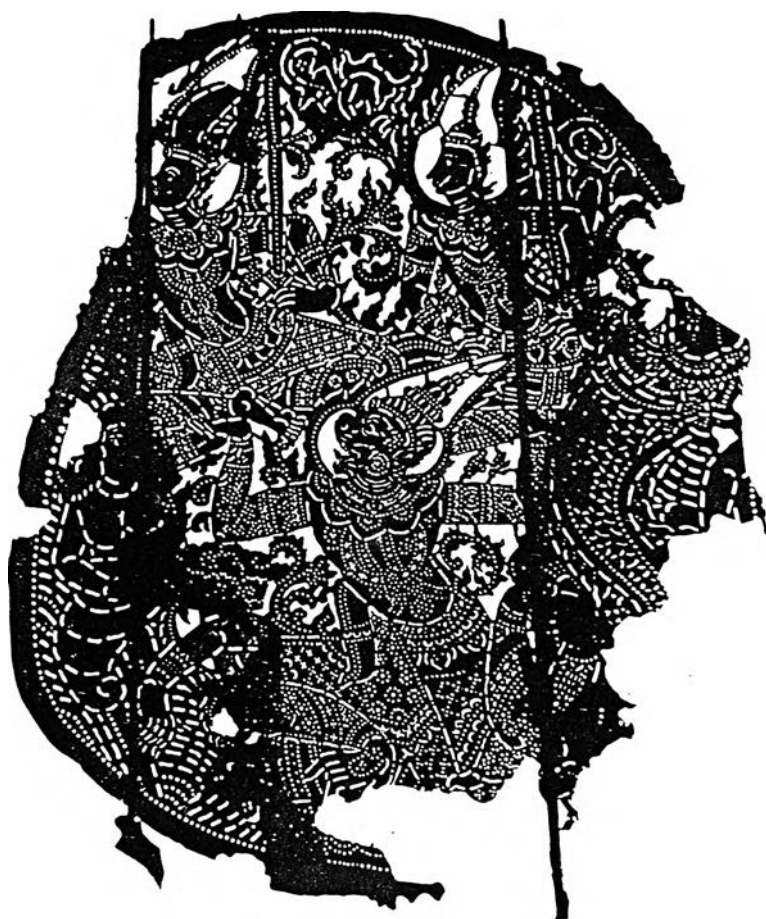
ชื่อตัวละคร

- *

ประเภทหนัง

หนังเรื่อง

* จากภาพไม่สามารถให้รายละเอียดตัวหนังได้แน่ชัด เนื่องจากลายของตำแหน่งในส่วนยอดของ
ขลุ่ยตัวละครได้เลือนหายไป ทำให้ไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าเป็นภาพตัวละครใด

หนังหมายเลข 124

ชื่อตัวละคร
ประเภทหนัง

หนุมานแบกเงาของพระรามและพระลักษมณ์
หนังเรื่อง

ประวัติผู้วิจัย

นายอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ เกิดเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2518 ที่อำเภอ สรรคนบุรี จังหวัด ชัยนาท สำเร็จการศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 และได้เข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541 ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

